

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אתנח, סלקו – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפאא = טרנא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן כחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מציגה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציגה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1 בראשית - ויחי מה

בראשית ויחי מה, ד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּיָנִי מִפְּרִיזְךָ וְהַרְבִּיתְךָ וַנִּתְּתִיךָ לְקַתְּלָ עַמִּים וְנִתְּתִי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹתָ לְרַעְיָה אַחֲרֶיךָ אַחֲנֵת עוֹלָם:

וְנִתְּתִי – קדמא ואולא במלה אחת, בתפקיד שוויון, בתפקיד בעושה תלוי המעשה

[רבי יוסף בכור שורן] (ד) וְנִתְּתִי אֶת-הָאָרֶץ הַנְּזֹתָ וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. (ה-ז)

פְּרִיזְךָ וְשִׁמְעוֹן - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

[ראב"ע פירוש שנמסר לתלמיד] ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו'

וְנִתְּתִי - קדמא ואולא במלה אחת בתפקידים: (א) בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו

(ב) שוויון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים לי"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים).

בראשית ויחי מה, טז: הַמְּלֹאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע יַבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים

וַיִּקְרָא בְהֵם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק

וַיְדַבֵּר לְרַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

הַמְּלֹאָךְ – תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, כפירוש **[אור-החיים]** – פירוש מאמר ה' אשר יצו את ידידיו אליו יקרא מלאך ... שיהיה

מימרא ה' בסעדם ויברך אותם. ודרשה בדרך תורת חב"ד המלאך בטל אל שולחו, כפירוש **[שפת"ח]** – אין למלאך כח לגאול שום אדם בלא רשות הקב"ה.

הַגָּאֵל אֹתִי – קדמא אולא, בתפקיד כלל השגחת ה' המתבטאת במאמרו הוא מלאכו, המלמד כי ברכת הבנים וסעדם תהיה מה' יתברך.

הַמְּלֹאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי – מהווה כעין כלל או מלמד ופרטיו אחריו

(א) **הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע**

(ב) **וַיִּבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים**

(ג) **וַיִּקְרָא בְהֵם שְׁמֵי**

(ד) **וְשֵׁם אֲבֹתֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק**

וַיִּקְרָא בְהֵם שְׁמֵי – מהפך פשטא זקף-קטן ע"פ **[אור-החיים]** מצניע שם יעקב (כמו שהצניע בפסוק ט"ו) ... "וזהכיר גם כן זכותו

בהצניע" וזה מעשה המהפך פשטא שאף שלא מזכיר שם יעקב יהיה בהם שמו כמו שם אבותיו המפורש

וְשֵׁם אֲבֹתֵי – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, והטפחא פותחת טפח למעט ע"י האיפיון הנאמר במלים **אַבְרָהָם**

וַיִּצְחָק – מונח אתנח, בתפקיד רבוי והגבלה. ויוסבר הרבוי וההגבלה כך: בדף **[פנינים לך לך התשע"א, הרב יוסף ברגר]**, כתב בשם

"אדני פז" על **(בר' לך טו, טו) וַאֲתָה תִּבְרָא אֶל-אַבְרָהָם** (יו"ד יתירה, מרמזת על רבוי אבות) כיון שתרח עשה תשובה הוא מביא את נחור אביו לגן עדן, כדי שלא יהיה נחור בגינהם והוא בגן עדן. אם כן מרכא טפחא מרבה אותם לגן עדן,

אבל ע"פ **[ספורנו]** דווקא שם אבותי **אַבְרָהָם וַיִּצְחָק** ולא שם תרח ונחור כי הצדיקים לא יקרא עליהם שם אבותיהם הרשעים וכן

בהפך כאמרו רז"ל **[סנהדרין פרק אלו הנחנקין]** וגו'

ועל כך מרמזים **אַבְרָהָם וַיִּצְחָק** מונח אתנח בתפקיד רבוי והגבלה, שמגביל את הברכה לאברהם ויצחק וממעט את תרח ונחור מברכת האבות.

וַיִּבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים – זרקא סגול, בתפקיד הוספה מסוג הענין על הענין, ע"פ **[אור-החיים]** ד"ה **וַיִּקְרָא בְהֵם שְׁמֵי** וגו' ההוספות הן:

(א) שיהיו בהדרגת שלושת האבות שכשם שאין אדם יכול לנתק או לקלקל באחד מג' האבות ואין צריך לומר ככולן ביחד, כמו כן הם.

(ב) שיגיע באמצעותם יקר לשם אבות

(ג) יהיה חבוב הזכרת שמם לפני ה' כתבוב הזכרת אברהם, יצחק ויעקב וכו'... כי שמו של אפרים נתיקר בעיני ה' ומזכירו בחשק וחבה יתירה.

ע"פ **[שפת"ח]** על **[רש"י]** ד"ה את-הנערים – מנשה ואפרים, ... והא דבירך אותם ב' פעמים יש לומר כתיב פסוק ט"ו **(בר' ויחי מה, טו)**

וַיִּבְרָךְ אֶת-יוֹסֵף וכלל אותם בברכתו של יוסף אבל לא בירך אותם בפני עצמם ואח"כ ייחס להם ברכה בפני עצמם **(קצ"מ)**

הַמְּלֹאָךְ – תרסא מציר מחיצה מקיפה כפי' **[ראב"ע שמות ג']** כאשר אמר דוד: **(תה' לה, ח) חֲנֹה מְלֹאָךְ-ה' סִבְיָב לִירְאָיו וַיִּחַלְצֵם:**

מִכָּל-רָע – רביע, **מִכָּל-רָע** מיוצג ע"י ארבעה מלאכי שמאל וההגנה מהם ע"י ארבעה מלאכי ימין או ארבע קבוצות מלאכי ימין

הנקראות ע"ש מלאך המנהיגם. כנאמר ב-**[זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא דף מב,א]** דלכל בר נש דאית ביה ארבע יסודין ארבע מלאכים נחתין עמיה מימינא וארבע משמאלא, ארבע מימינא מיכאל גבריאל רפאל נוריא"ל וארבע משמאלא עו"ן משחית"א א"ף וחמ"ה,

[זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויחי דף רכח,ב] קודשא בריך הוא עביד לתתא כגוונא דלעילא כרובים דיוקנא דלהון כחיוזו רביין וקיימין תחתו האי אתר מימינא ומשמאלא ואלין אתברכן בקדמיתא מהנהו ברכאן נדגון מעילא ומהכא נגדי ברכאן לתתא ועל דא כתיב **הַמְּלֹאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי**

מִכָּל-רָע, אותי דנטיל ברכאן מגוונין דלעילא וכיון דאיהו נטיל **וַיִּבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים** דא רזא דכרובים דמנייהו נגדי ברכאן מעילאי לתתא (נ"א ותתא):

[אבן עזרא הפירוש הקצר] (שמות גז) וַיֹּאמֶר ה' רֹאֵה רְאֵיתִי - אלה דברי המלאך. תראה אמר יעקב **(בראשית מת, טו - טז), הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר**

הַתְּהַלְכֵנו אֲבֹתֵי והוא המלאך, כאשר אמר הכתוב **(ש' משי' כג,א) הֲשָׁמֵר מִפְּנֵי וְשִׁמְעֵ בְקוֹלִי**, והטעם כי, מלאך השם היה עם האבות, והם הולכים אל המקום אשר יוליכם, כאשר היה עם בניהם. וטעם **(בר' ויחי מה, טו) הָרַעְיָה אֹתִי** - הוא המוליכו ממקום למקום ונותן לו כל צרכו והושיעו מכל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
מצוות ההשקפה: אֲתָנָה, סֹלֶק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵחַ – רבוי; מוֹחֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מֵרָאָה, רבוי; מֵרָאָה טִפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְפָּה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגוּלָּה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְה־קִטְן – 2; זִקְה־גְדוּל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זִקְה־קִטְן ... זִקְה־קִטְן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִזְלָא = גִּרְשָׁה = גִּרְשִׁי"ם – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאִזְלָא – מלמד) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תִּרְסָא –
דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוּלָּה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

צרותיו. ואל תתמה איך יהיה המלאך רועה, כי הכל בצווי השם. ולמה לא תמתה על מלת (מח,טו) הַנְּאִל אֲתִי מִכָּל-רָע, והשם הוא הגואל. רק
הוא כאשר אמר דוד: (תה' לד, ח) תְּהָה מְלֹאךְ-ה' סְבִיב לִירְאָיו וַיִּחַלְצֵם:.

[ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבח וההודאה] היוצא בלילה אומר לשם שמירה מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל. ומאחרי
רפאל. ושכינת אל על ראשי הצילנו ה' מפגע ומשטן רע. ולשון זה כדאיאתא בפרקי רבי אליעזר ארבע כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה
מחנה ראשונה של מיכאל על ימינו. מחנה שניה של גבריאל על שמאלו. מחנה שלישית של אוריאל מלפניו. מחנה רביעית של רפאל מאחוריו
ושכינת של הב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא. (ודומה בסידור רש"י סימן תכט, וויטרי סימן עז)
[כלי יקר] אבל בענין השמירה מכל רע שנעשה על ידי שליח אמר (בר' ויחי מח,טו) הַמְּלֹאךְ הַנְּאִל אֲתִי מִכָּל-רָע, כי תמיד מלאכיו יצוה
לשומרו בכל דרכיו:

וַיְדַבֵּר לְרַב – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, תכלית ברכת ה' במאמרו = מלאכו ע"פ [אור-החיים] להגדיל בהם
כח הרבוי יתר על הדגים ולא ישלוט בהם עין הרע.

בראשית ויחי מח,כ: וַיִּבְרָכֶם בְּיָוֵם הַהוּא לְאֹמֶר

בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה

וַיִּבְרָכֶם – קדמא ואזלא בתיבה אחת - בעושה תלוי המעשה, בידי יעקב הרשות לברך הברכות ולהקדים ברכת בני בנו החביבים עליו
לפני ברכת בניו (ע"פ תורה שלמה כגן בשם זוהר חלק א רלג א)

(א) הקדים ברכת בני יוסף לבני יעקב,

(ב) הקדים בין בני יוסף את אפרים למנשה,

(ג) קבע הלכה לברכת הבנים בך יברך ישראל לאמר ישמך א-לקים כאפרים וכמנשה

וַיִּבְרָכֶם – קדמא ואזלא במלה אחת, השווה ברכת הנכדים תחת השם יוסף להתברך בשווה לשאר השבטים בני יעקב.

בְּיָוֵם הַהוּא לְאֹמֶר – מונח זרקא סגול, ענין של הוספת דבר מסוג המדובר בו, כאן ע"פ [תורה שלמה (קכב, קכד)] תחילה ברכם במלאך
הגואל ואח"כ הוסיף שאר הברכות בברכה שלימה (כי כתוב לאמור מלא)

בראשית ויחי ג,יז:

כֹּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פִּשְׁעֵה אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה נִמְלֹאָה וְעַתָּה שָׂא נָא לְפִשְׁעֵה עֲבָדֶי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבְרַךְ יוֹסֵף
בְּדַבְרָם אֵלָיו:

תורה תמימה בראשית ג,יז

(יז) אֲנָא שָׂא נָא – א"ר יוסי ב"ר חנינא, כל המבקש מוטו מחבירו אל יבקש יותר מג' פעמים, שנאמר, אנא שא נא וגו' ועתה שא נא (מ)
[יומא פ"ז א']:

הערות על תורה תמימה בראשית פרק נ פסוק יז

(יח) דייק מדכתוב שלש פעמים נא, ועיין בחא"ג, ור"ל שאינו מחויב לבקש יותר, אבל הרשות בידו לבקש יותר מג' פעמים, בכ"ז אם לא מחל לו לאחר הפעם
השלישית, צריך המבקש לומר בפני עשרה שביקש ממנו ולא מחל לו. ועיין מש"כ בענין זה לעיל בפ' וירא בפסוק ויתפלל אברהם וגו', ופרטי דינים מזה באר"ח סי'
תר"ו. - ודע דאיאתא במדרשים, אמר הקב"ה, אתם אמרתם בלשון אנא שא נא, חייכם שיצא מביניכם כהן גדול שיכנס ביה"כ לקדשי קדשים ויאמר אנא כפר, ור"ל
שייכות הסמיכות ע"פ מ"ד ביומא י"ח א', שהיו משיבין לכה"ג שלא ינהוג מעשה הצדוקים בעבודתו, ועל זה היה פורש ובוכה, ואף הכא היה כן שחשדו ליוסף
במה שאין בו [שרוצה לנקום מהם] ובכה על זה כמבואר בקרא:

מחזור יוה"כ, פיוט עבודת כ"ג ביום הכפורים: כהן גדול מתוודה שלוש פעמים בפר שלו, בשעיר פנימי, בשעיר לעזאזל וכל פעם מבקש
אנא בשם

אפשר כי תלישא-גדולה כאן משמשת

א' כשיעור של שלוש בקשות מחילה, ואם לא מחל יאמר המבקש בפני עשרה שביקש ולא מחל לו.

ב' מחילה אלו עניני שמיים, וכאן זה מעבר ע"י הפזר לבקשת המחילה ע"י כהן גדול ביה"כ מהקב"ה

פזר מעביר ענין שיעור שלוש בקשות מחילה לבקשות כ"ג ביה"כ. תורה תמימה למד מבכי יוסף על שחשדו בו שרוצה לנקום באחיו לבכי
כ"ג על שחשדו בו שמא ינהוג כצדוקים בעבודתו.

בראשית ויחי נ,כד:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי מֵת וְאֵלֹהִים פָּקַד יַפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לְיִצְחָק וְלַעֲקֹב:

הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ – זקף-קטן זקף-גדול, גי' 740, שָׁמַיָּה, תְּשִׁי"ם, הפרש מתקעו"ס סך"ק,

סה"כ כאילו נאמר שָׁמַיָּה תְּשִׁי"ם סך"ק, תְּשִׁי"ם סך"ק, כנאמר ב- **שיר השירים ב,ט** מְשִׁיחַת מִן-הַחַלְלוֹת מְצִיץ מִן-הַחַרְפִּים, מסייע לעם
ישראל לפתוח חרך, סדק לעת הגאולה, התעוררותא דלמעלה, ואז כאשר עם ישראל פותח כפתחו של מחט ומתעורר, התעוררותא דלתתא,
הקב"ה פותח הגאולה כפתחו שלו אולם.

שיר השירים ב: ס [ח] קוֹל דְּרִדִי הִנֵּה-זֶה פֶּא מְדַלַּג עַל-הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל-הַנְּבָעוֹת:

[ט] דוֹמָה דְּרִדִי לְצִבִי אוֹ לְעַפְרָה הַאֲיָלִים הַגֵּה-זֶה עוֹמֵד אַחַר פְּתִילָה מִן-הַחַלְלוֹת מְצִיץ מִן-הַחַרְפִּים:

[י] עֵנָה דְּרִדִי וְאֶמְרֵי לִי קוֹמֵי לְךָ בְּעֵתִי יִפְתִּי וְלִכְי-לְךָ:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סליק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממשע, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' עשוייה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדומות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מח, א: ויהי אחריו הדברים האלה נאמר ליוסף הגה אביה חלה ויקח את-שני בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים:

בבלי בבא מציעא פז, א

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ליוסף הגה אביה חלה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (מלכים ב' יגד) וגאלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

תורה תמימה א) הגה אביה חלה - תניא, עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב ובעי רחמי והוה חולשא, שנאמר, נאמר ליוסף הגה אביה חלה^(א) [ב"מ פ"ז א']:

תורה תמימה הערה א

א) לא נתבאר מאין מוכח זה מפסוק זה, ואפשר לומר ע"פ הנהוג במדות אנשים בעלי מדות להזהר לבשר בשורה רעה מפורש, וכשצריכים לזה מודיעים ברמז בהפוך הענין מאנשים אחרים, כדי שיבינו שאצל זה האיש המצב בהיפך, וכמו בריש פסחים ד' א' שאל ר' חייא לרב אם אביו קיים השיב לו שאמו קיימת והבין ר' חייא שאביו מת, והנה כאן ה' המגיד הזה - אפרים בן יוסף [ע' רש"י] שהי' בעל נמוס ודרך ארץ, וא"כ לא הו"ל לבשר ליוסף מפורש שאביו חולה אלא בענין נרמז, כמו שאם ה' מגיד לו שאחיו בריאים והי' מבין שאביו חולה, אך מכיון שעד יעקב לא הוה חולשא כלל לא ה' יוסף מבין מבשורה כזו שהוא חולה, אלא ה' חושב כי אביו מת, אחרי שעד אז היתה היפך הבריאות - המיתה, ולכן ה' מוכרח לומר מפורש שהוא חולה, וממילא מבואר שעד יעקב לא הוה חולשא כלל, ודו"ק. - גם י"ל בטעם דרשא זו ע"פ מש"כ הרשב"ם בפ' תולדות בפסוק והנה תומים בבטנה ובפ' ויצא בפסוק והנה היא לאה, דעל כל דבר חידוש שלא ה' עד כה רגיל הכתוב לומר הנה, יעו"ש, ואנחנו הארכנו בכלל זה לעיל בפ' לך בפסוק הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, יעו"ש, וכאן אמר הנה אביך חולה, מבואר שהי' הענין דבר חדש. וע"ע השייך לאגדה זו בתוס' ב"ב ט"ז ב'. - ובטעם הדבר שביקש יעקב שתהיה חולשא פירש"י כאן כדי שיצוה לביתו, וכ"מ במ"ר, אבל בסנהדרין ק"ז ב' פירש כדי שיהא פנאי לכל אחד מבניו לבא ממקומו להיות אצלו בשעת מיתה, ולכאורה צ"ע פירש"י שלפנינו, כדי שיצוה, דהא ענין צוואת מצינו עוד קודם יעקב, כמבואר בסנהדרין צ"א א' באברהם, ומבואר באגדות דשת צוה את בניו, ובפסחים ק"ג ב' איתא, חמשה דברים צוה כנען את בניו, וגם קשה, דהא צוואה אפשר לעשות עודנו בחיים ובשלמות בריאותו. ולכן נראה דכונת רש"י כאן ובסנהדרין אחת היא, והענין הוא, משום דכפי הנראה מפשטות הכתובים רצה יעקב אבינו להוכיח את בניו, וכ"מ במ"ר, ומבואר בספרי ר"פ דברים שאין מוכיחים אלא סמוך למיתה, ולכן רצה לדעת את עתו. ומש"כ רש"י כאן כדי שיצוה - היינו צוואת דברי מוסר, וכמ"ש סוף הפרשה ויכל יעקב לצות את בניו, וקאי על הפרשה הקודמת דאירי מדברים מוסרים, הרי דגם דברים מוסרים נקראו צוואה. - והנה בגמרא אדם נתבאר אופן המיתה קודם שביקש יעקב חולשא קודמית, רק בילקוט פ' לך רמז ע"ז מבואר שהיו מתים ע"י עטישה, והיינו שהי' אדם עוטש ונשמתו יוצאת מנחיריו [באופן שבאה לו כמש"כ ויפח באפיו נשמת חיים], ולכן המנהג כשאדם עוטש אומרים לחיים ולשלום, מפני שאז נחשב לשעת סכנה. ועיין ברכות נ"ג א', אין אומרים מרפא בביהכ"נ מפני בטול תורה, ופירש"י לאדם המתעטש רגילין לומר אסותא, עכ"ל, משמע דאינו מצד הדין אלא מנהג בעלמא, אבל בילקוט ומ"ר שם איתא הלשון חייב אדם בעטישה להודות להקב"ה וכו', וצ"ל דלהאדם עצמו הוא חיוב ולאחרים הוא מנהג מוסרי ודרך ארץ, והנה עכ"פ להמעטש עצמו הוא חיוב, וצ"ע שאין נוהגין כן, ויש אומרים בשעת עטישה לישועתך קייתי ה', ואולי זה הוא ממקור החיוב המבואר, אבל לא נתפסט מנהג זה:

[א] ויהי - רביע, אפשר שמרמז כי יש ללמוד כאן ארבע דרשות,

דרשה (א)

[א] ויהי אחריו הדברים האלה נאמר ליוסף - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של כעין היקש (א) לאופן הודעת בשורה רעה ע"פ תורה תמימה הערה א ... ואפשר לומר ע"פ הנהוג במדות אנשים בעלי מדות להזהר לבשר בשורה רעה מפורש, וכשצריכים לזה מודיעים ברמז בהפוך הענין מאנשים אחרים, כדי שיבינו (יקישו מהמסופר) שאצל זה האיש המצב בהיפך,

דרשה (ב)

ועוד ענין של היקש (ב) לאחל לאדם בריאות בשעה שמתעטש וגם שהאדם יאחל לעצמו בריאות ע"פ תורה תמימה הערה א ... והנה בגמרא לא נתבאר אופן המיתה קודם שביקש יעקב חולשא קודמית, רק בילקוט פ' לך רמז ע"ז מבואר שהיו מתים ע"י עטישה, והיינו שהי' אדם עוטש ונשמתו יוצאת מנחיריו [באופן שבאה לו כמש"כ ויפח באפיו נשמת חיים], ולכן המנהג כשאדם עוטש אומרים לחיים ולשלום, מפני שאז נחשב לשעת סכנה. ... , אבל בילקוט ומ"ר שם איתא הלשון חייב אדם בעטישה להודות להקב"ה וכו', וצ"ל דלהאדם עצמו הוא חיוב ולאחרים הוא מנהג מוסרי ודרך ארץ, והנה עכ"פ להמעטש עצמו הוא חיוב, וצ"ע שאין נוהגין כן, ויש אומרים בשעת עטישה לישועתך קייתי ה', ואולי זה הוא ממקור החיוב המבואר, אבל לא נתפסט מנהג זה: פרקי דר"א פרק נ"ב חייב אדם לומר בעטישתו חיים שנהפך המות הזה לאור שנאמר (איוב מא, ג) עטישתיו תהל אור. (ר' דני פדלון הי"ו מנהג העדה הלובית הרואה מעטש אומר לו חיים טובים, והמעטש עונה יוסיפו לך שנות חיים, ומוסיף ואומר לישועתך קייתי ה')

דרשה (ג)

[א] ויהי אחריו הדברים האלה נאמר ליוסף - רביע ... פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי עצום בטבע הבריות, ע"פ תורה תמימה הערה א מכיון שעד יעקב לא הוה חולשא כלל לא ה' יוסף מבין מבשורה כזו שהוא חולה, אלא ה' חושב כי אביו מת, אחרי שעד אז היתה היפך הבריאות - המיתה, ולכן ה' מוכרח לומר מפורש שהוא חולה, וממילא מבואר שעד יעקב לא הוה חולשא כלל,

דרשה (ד)

בבלי בבא מציעא פז, א ... עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ליוסף הגה אביה חלה ע"פ תורה תמימה הערה א דעל כל דבר חידוש שלא ה' עד כה רגיל הכתוב לומר הנה, הגה אביה - מרכא טפחא, יתור לרבות כי ע"י בקשת יעקב באה חולשה לבני אדם, חלה - אתנח, מגביל לומר שמחולי זה לא הבריאו אלא מתו. וזה נתמך מהמשך בבלי בבא מציעא פז, א ... עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח (לא היה חולה שהבריא) אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו (משמע שהיה קודם חולה והבריא), כלומר מיעקב החל חולי ולא היו מבריאים ממנו ומתים. ביקש אלישע שיבריאו מחולי ונהיה שנוי בעולם והחלו להבריאו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשערה: אתחן, סלוק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרפא – שנוי
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססק' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישית – (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מחוללים.

בראשית ויחי מחא, ויהי אחר הדיברים האלה ויאמר ליוסף הנה אניך חלה ויקח את-שני בני עמו את-מנשה ואת-אפרים:

ברתא ומלכא, רוזוף בנימין זאב וולף בן אריה, קבלה ע' 116 (ע'פ אוצר החכמה) ואמאי אמרו חכמים עד יעקב לא היה חולשא,
אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא. בראשית ויחי מחא, ויאמר ליוסף הנה אניך חלה
אלא שאמרו חכמים בדרך מליצה: מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה (מהפך פשטא זקא-גדול), כלומר חולי הגוף
זו זקא-קטן, אבל חולי הנשמה, חולי הנפש זו זקא-גדול
טט – תבנית טעמים מהפך פשטא זקא-גדול לא מצויה בתורה. בד"כ תבנית הטעמים היא מהפך פשטא זקא-קטן
בכל אופן זכינו ללמוד שסובר הכותב שמהפך פשטא מוציא ענין מפשטו כגון כאן מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה

בראשית ויחי מחב, [ב] ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על-המטה:

[ב] ויגד ליעקב ויאמר – מונח זקא-קטן זקא-גדול,

רש"י (א) ויאמר ליוסף – אחד המגידיים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' (תנחומא ו), (ב) ויגד – המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו'
ליעקב ויאמר – זקא-קטן זקא-גדול, כבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקא-קטן זקא-גדול, מלווה מקרא שמרמז ע"י ג' תקע"ו (=)
הודיעה) בנבואה, ברוח קודש, ע"י בת קול. אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן:
ליעקב ויאמר – זקא-קטן זקא-גדול ג' 576 = תקע"ו, ג' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של ג' המלים המוטעמות
מג' המלים זקא-קטן זקא-גדול 576 - 469 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו))

בבלי בבא מציעא פזא,

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי
יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי ויהו זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא היה חולשא אתא יעקב
בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אניך חולה עד דאתא אלישע לא היה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי
ואתפח שנאמר (מלכים ב' יגד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו
הפסוקים הקשורים לגמרא הזאת מובאים להלן:

בראשית חיי שרה כד, [א] ואברהם זקן בא בימים ונה' בקר את-אברהם בפל:

[ג] ואשבעיד בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מפנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבו:

[ה] ויאמר אליו העבד אולי לא-האבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת

ההשב אשריב את-בנה אל-הארץ אשר יצאת משם:

מלכים ב' יגד, ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

ויהי אליו יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אביי הכב ישראל ופךשיו:

יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי ו אביי ... פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי
עצום בטבע הבריות, ע"פ בבלי בבא מציעא פזא, עד דאתא אלישע לא היה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר
(מלכים ב' יגד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

בקו מחשבה של זקנה וחולשה החוזרת בעולם, לכאורה גם שני הפסוקים הנוספים היו צריכים להכיל פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים
בתפקיד דבר החוזר וקורה. באברהם אין ובאלישע יש. אבל באברהם יש הפתעה כי בפסוקים סמוכים בראשית חיי שרה כד, ג יש
שלושה מופעים כאלה.

בראשית ויחי מחה: ועתה שני-בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרונם לי-הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי:

ועתה – פזר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקא-קטן וההלכה אחרי, כעין לימוד אלפניו ולאחריו.
הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה בארץ ישראל, הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא
ועתה – פזר – מלמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ [בבלי כתובות עבב], (וראה גם שם) אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו
בפני מולידיו וסימנין (בר' ויחי מחה) אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקא-קטן והורת אור ואחריו הלכה.
ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני ילדיו יוצאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?

שני-בניך - תלישא-קטנה, ענין של מתיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון

שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צווארה, הבנים הם בכלל ישראל.

• במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידו של יוסף ובני יוסף אפרים ומנשה בני אסנת שיוסף נשא בכתובה, אם ח"ו האשה
תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה..

ועתה שני-בניך פזר תלישא-קטנה, ענין של מתיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.

ועתה שני-בניך פזר לימוד למקומו – אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים
משאר האחים.

רש"י (ה) שני בניך הנולדים לך... עד באי אליך - לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, לי הם - בחשבון שאר בני,
ליטול חלק בארץ איש כנגדו. רב"ע פירוש שנמסר לתלמיד ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי
רצוני וגו' רבי יוסף בכור שור (ד) ונתתי את הארץ הזאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני.

כראובן ושמעון י - מרכא טפאא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שוים לירושת הארץ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשעיות: אַתָּן, סִלּוֹק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹדֵק פֶּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מֵרָאָה, רבוי מפשט; מֵרָאָה טִפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טִפְסָא = טִרְקָא – שני
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סִגְל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְה-קֶטֶן – 2; זִקְה-גִּדּוּל – 3;
רִבְע – 4; ... זִקְה-קֶטֶן ... זִקְה-קֶטֶן בחצי ספוק – היקש; השלישייה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִולָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־יָא – יוצא מהענין; קִדְמָא אִולָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטֶנָה = תִּרְסָא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תְּלִישָׁא-גִּדּוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פֶּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

1.3 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מז, כח:

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְצָא מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שָׁנִים חֲזָיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה:

רש"י (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב – למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו. בראשית רבה (צו, א).

וַיְחִי יָמָיו יַעֲקֹב שָׁנִים חֲזָיו שְׁבַע שָׁנִים – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, היקש, בנין אב.

הדבר החוזר וקורה עשוי להילמד מפירוש רש"י בשני ענינים. (א) כאשר נפטר נשיא הדור ואין הדרכה ומגן עלולה לקרות צרת שיעבוד; (ב) כל המבקש לגלות את הקץ יקח מוסר מיעקב אבינו שנסתם ממנו ויחזיק אל ינסה לגלות כי גם יסתם ממנו.

(ג) ומ-ו' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בפרשות שונות בכל דור נשיא הדור הוא בנוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו, וכן רבינו הקדוש הוא רבי יהודה הנשיא כדאיתא ב-ו' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי

ואיתא בבראשית רבה (צ"ו, ה') על רבי שהיה ניצוץ מנשמת יעקב אבינו ע"ה שהיה דר בציפורי שבע עשרה שנה וקרא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי יהודה וכו'. וכל אותם השנים היה חושש ביסורין כדי לתקן כללות נפשות ישראל שיזכו לשלימות החיות של עולם הבא וגם מה שעבר עליהם יהיה בסוף נתקן הכל כמו שנאמר (דניאל י"ב, ב') ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו', ... ועשה כמו שעשה יעקב אבינו על זה גמר אומר ויחי ימי יעקב שני חייו בכלל מאה ארבעים ושבע שנה שעל ידי השבע עשרה שנה שבסוף נתבררו כל בחינת חיי יעקב שהמה הנפשות השפלים לטובה.

בראשית ויחי מז, ל:

וַשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי וַיִּקְבְּרֵתֶם יִיאֲמָרוּ אֲנֹכִי אֲעֲשֶׂה כְּדַבְרְךָ:

תורה תמימה

(ל) **וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם** – אמר קנא, דברים בגו^א, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבח"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות^ב [כתובות קי"א א']:

תורה תמימה הערות (א) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:

(ב) ר"ל אף על פי שלא ה' צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור ה', בכ"ז לא רצה להקבר בחו"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחו"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבר הו"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעליתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשהו אלוה, וכעין מ"ש בירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב אנשי כות עשו רגלי דיעקב על שם שאמר לו לבן נחשתי ויברכני ה' בגללך, ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שה' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו וה' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

וַשְׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנח). כעין דבר החוזר וקורה, היקש, בנין אב.

יעקב אבינו ביקש למנוע מעצמו צער גלגול מחילות אם היה נקבר במצרים, והתבנית מרמזת בכעין היקש מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחו"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. ועוד יש ללמוד מיעקב אבינו שצדיקים שבחו"ל יצניעו את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. כי יעקב ברך את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף.

ועוד היקש ע"פ פירוש **תורה תמימה וַיִּנְשָׂאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם** – טול עמי מעפר מצרים^א, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]^ב [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **מִמִּצְרַיִם** שאינה דרושה לענין:

(ד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה ה' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית ל'י. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתיהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יה' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התו"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

מִמִּצְרַיִם – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לדרוש מה נוטלים עם מת: מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו [נזיר ס"ה א']

יִיאֲמָרוּ – זקף-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או ליחה מהמת.

מת מצוה קונה מקומו ויש לקוברו במקומו, לעומתו מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בישיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם.

אפשר להסביר כי אין דרשה זו אלא אסמכתא במובן שהיא נסמכת על תבנית הטעמים של פעמיים זקף בין שני קיסרים.

בראשית ויחי מט, ד:

פָּחוּ כַּמּוֹם אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכַּבִּי אֲבִיךָ

אֶז חֲלָלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֶהּ: פ

פָּחוּ כַּמּוֹם – מהפך פשטא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קורסים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני
משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תישא-גדולה = תישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

תורה שלמה מידה ... לראבריה"ג פחז נוטריקון בבלי יומא ...

אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ'ח'י' אלא ז'פ'ח' זיעזעת פסחת חלית? שראובן לא חטא.

- טט - וזהו ענין מהפך פשטא להוציא הענין מפשטו על דרך הנוטריקון שלא כפשוטו ועל דרך לימוד זכות במעשה ראובן.

תרגום אונקלוס בראשית פרק מט

(ג) ראובן בוכרי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא :

(ד) על דאלת לקביל אפך הא כמיא ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשויי ברי סליקתא :

אל-תותר - זקא-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-בבלי בבא בתרא קכח - קכט, והיה ביום הנחילו את בניו שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויחי מט; לא-יסור שבט מיהודה ומחלק מביין רגלו

עד כן-יבא שילה שילו ולו יקתת עמים:

לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקא-קטן. זקא-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקא-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי רש"י **לא-יסור שבט מיהודה** – מדוד ואילך, אילו ראשי גלויות שבבבל (ראה סנה' ה, א) שרודים את העם בשבט, שממונים על פי המלכות. **ומחלק מביין רגלו** – תלמידים, אילו נשיאי ארץ ישראל.

לא-יסור שבט מיהודה – מרכא (=מאריך) פשטא זקא-קטן. זקא-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא (=מאריך) שבא לפני זקא-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך ללא גבול כפי רמב"ן ... ואמר **לא-יסור** – לרמז כי ימלוך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, **לא-יסור** ממנו אל שבט אחר;

שילה שילו - גירסת כתר ארם צובא הממוחשב מביאה כתיב **שילה** וקרי **שילו**, ומהאיות של הקרי מוכן יותר טוב פי' רש"י ומדרש אגדה (בר"ת צז, 2): שיי לו: "ויבילו שיי למורא" (תה' עו, יב).

עד כן-יבא שילה – (אתנח) יתיב מונח זקא-קטן, יתיב - דווקא כך,

רבינו בחיי בראשית ע' שפ"ד כי מלת **עד** במקום זה כמו לעד. על כן בא הטעם ב-**עד** להורות כי אינו נמשך אחר (טט – מלת עד עומדת לעצמה ואינה מחוברת לכותב אחריה) **כין-יבא שילה** ומזה **תרגום אונקלוס**: עד עלמא, ותרגם **כין-יבא שילה** דיינתא משיחא. והמתרגם: עד דיינתא משיחא, טועה. וענין הכתוב כי בבא המשיח לא תפסק המלכות מיהודה לעד לעולם וגו' **פירוש רבינו בחיי** הטעם. מהפך - זו ראייה שרבינו מביא לחזק את פירושו מורו הרשב"א.

- טט – הערה על הפירוש לרבינו בחיי: בגירסא שלנו הטעם יתיב, בדרך כלל יתיב מחליף פשטא במלה בת הברה אחת או מלה בת שתי הברות והיא מלעלית, פשטא עוצר חלש והוא בד"כ בהקשר עם מהפך לפניו.
- טט – רבינו בחיי לומד **לא-יסור שבט מיהודה עד** = לעד

עד כן-יבא שילה ולו יקתת עמים – (אתנח) יתיב מונח זקא-קטן והוא פעולה, טפחא מרכא סלוק והוא פעולה. תבנית כואת עשויה להידרש בכעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלימוד **אלפניו** יהיה מובנו דווקא כך משיבוא שלה לא יסור שבט מיהודה לעד. הסבר זה מתואם עם פירוש רש"י ורמב"ן שמלכות או נשיאות יהודה לא תתחיל מיד, אבל משתתחיל לא תפסק לעד. הלימוד לאחריו יהיה כפי רש"י (מט, יא) ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח** טט - ואיך יראו הדברים בימי המשיח, טט - הדרשה ע"פ הטעמים מתואמת עם תרגום אונקלוס ועם תרגום יונתן הממשיכים את רעיון שלטון יהודה מפסוק (מט, 1) אל פסוק (מט, יא, יב) אף שהפשט עוסק בשפע הגפנים והיין בנחלת יהודה.

בראשית ויחי מט, יא – יב: (כהמשך להסבר ל- (מט, 1))

יא] ואסרי לגפן עיריה עירו ולשרקה בני אתנח כבס ביין לבשו ובדם-ענבים סותהו סותהו:

יב] חקלילי עינים מגין ולכן-שנים מחלב: פ

רש"י ... ואונקלוס תרגמו **במלך המשיח**: **גפן** - הם ישראל; **עירה** - עיר זו ירושלים; **שורקה** - ישראל, שנאמר "אנכי נטעתך שורק" (יר' ב, כא); **בני אתנח** - "יבנון היכליה", לשון "שער האיתון" בספר יחזקאל (מ, טו). ועוד תרגמו **גפנים אחרים: גפן** - אילו צדיקים; **בני אתנח** - "עבדי אורייתא באולפן";

תרגום אונקלוס מט, יא יסחר ישראל לקרתיה (יקיף ישראל לירושלים) עמא יבנון היכליה (העם יבנה היכל ה') יהון צדיקיא סחור סחור ליה (יקיפו הצדיקים להיכל ה'), אפשר שהכוונה גם לסנהדרין היושבת בחצי גורן בחלק החול של המקדש ולשכת הגזית פתוחה לקודש) ועבדי אורייתא באולפן (תלמידי חכמים במקום לימוד) עמיה יהי ארגון טב לבושיה וכסותיה מילא מילא צבע זהורי וצבענין:

תרגום יונתן מט, יא מה יאי מלכא משיחא דעתידי למיקום מלכותא יהודה אסר תרצוי ונחית ומסדר סדר קרבא בעלי דבוי ומקטל מלכין עם שולטניהון ולית מליה ושולטן דיקום קדמוי מסמק טוריא מן אדם קטיליהון לבושיה מעגעגין באדמא מדמא לעצור דעבדי: **כתר יונתן מט, יא** מה נאה מלך המשיח שעתיד לקום משל בית יהודה רתם מתניו ויורד ועורך מערכי מלחמה בבעלי שונאיו והורג מלכים עם שלטונם ואין מלך ושליט שיקום לפניו מאדים הרים מדם הריגתם לבושיה יתגוללו בדם מדומה לסחיטת ענבים: (יב) מה נאות הם עניו של מלך המשיח, כיון זך מלראות גילוי עריות, ושפיכות דם זכאי, ושינוי נקיות מן חלב, שלא לאכול גזל ועושק, וכך יסמיקו ההרים והיקבים מייין, והגבעות ילבינו מהתבואה ומעדרי הצאן:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: אֲתָנָה, סִלְקִי = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנַח – רבוי; מוֹחֵף פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקִי – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סַגְלִי – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטֵן – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3; רְבִיעִי – 4; ... זִקְף-קָטֵן ... זִקְף-קָטֵן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲזֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשִׁי – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲזֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטֵנָה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה – תִּישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פִּרְ – דרוש מהפסוק ריעין לנישא אחר בוללה;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

בראשית ויגש מז, יט: לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲדָמָתְנוּ קָנָה-אֲתָנוּ וְאֵת-אֲדָמָתְנוּ בְּלָחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדָמָתְנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְחַן-זָרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוֹת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם:

לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביעי, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (בבלי ברכות ג, יח, א), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, יט לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: לְעֵינֶיךָ.

נקוד ברביעי ששם גבול המחווה ... מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (טט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב כמת) : (ב) לְעֵינֶיךָ. נקוד ברביעי ששם גבול המחווה ... פירוש המלה המחווה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (בחינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (בר' ויגש מז, א) וַיֹּאמֶר ת"א וחוי, לכן משמע ששם גבול המחווה – ששם גבול האמירה. (ג) טט – המצרים בארמם לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן זה בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביעי במלת לְעֵינֶיךָ מעביר את נָמוֹת לְעֵינֶיךָ לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביעי, היא כתבנית הטעמים (בר' ג, ג) וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינֶיךָ (במופע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתערף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (בבלי ברכות יח, א), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ עֵין מִשְׁפָּט שו"ע א"ח מה, א (תפלין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שד"מ, טז, יז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ט); ש"ס, ג (מעבר לד' אמות תפלין, ספר תורה; צצית, קריאת שמע ותפילה); א"ח קב, א, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) רמב"ם (השאלה) אסור לאדם שיהיך אחר אסור מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט) התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... רכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (גי' יוסף חיים, הלא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בראשית ויחי מז, ל: וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתִי וְנִשְׂאֲתָנִי מִמִּצְרַיִם וְקִבְרְתָנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אֹנְכִי אֲעֲשֶׂה כְּדַבְּרְךָ:

תורה תמימה (ל) וְנִשְׂאֲתָנִי מִמִּצְרַיִם – אמר קרנא, דברים בגו⁸¹, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחול"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות⁸² [כתובות קי"א א']:
תורה תמימה הערות (יא) ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:
(יב) ר"ל אף על פי שלא ה' צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמשי"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור ה', בכ"ז לא רצה להקבר בחול"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחול"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לבר הו"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעליתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמשי"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה, וכעין מ"ש ב-ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב אנשי כות עשו רגליה דיעקב על שם שאמר לו לכן (בר' ויצא ל, ז) נִשְׂאֲתָנִי וְקִבְרְתָנִי ה' בְּגִלְגָּלָה; ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שה' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו וה' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

ירושלמי (וילנא) עבודה זרה פ"ג ה"ב מתנ"י המוציא שיכר כלים הרי אילו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אילו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: גמ' רבי יוסי בשם ר' יוחנן מפני שרובן באין מן הדלפקיות (שולחן מכירה, חנות) מעתה אפילו תבנית יד ותבנית רגל, שנייא (שונה כי בדומה להם נעבד) היא מפני שכיוצא בהן נעבד. כתיב [מלכים ב יז ל] ואנשי בבל עשו את סכות בנות (פירוש) תרנגולתא ופרחיה [מלכים ב יז ל] ואנשי בית שמש (בגרסת ונציה אנשי כות) עשו את נרגל (פירוש) ריגליה (רגל של) דיעקב וריגליה דיוסף (בר' ויצא ל, ז) נִשְׂאֲתָנִי וְקִבְרְתָנִי ה' בְּגִלְגָּלָה: (בר' וישב לט, ה) וַיִּבְרָךְ ה' אֶת-בֵּית הַמִּצְרַיִם בְּגִלְגָּל יוֹסֵף.

פני משה הוסיף הפסוק עם מלת רגל (בר' ויצא ל, ז) פִּי מַעֲטָא אֲשֶׁר-הָיָה לָהּ לְפָנֶי וַיִּפְרָץ לָהּ אֲתָהּ לְרַגְלֵי וְעָמָה מִתִּי אֲעֲשֶׂה גַם-אֹנְכִי לְבִיתִי: רש"י (ל) לְרַגְלֵי - בשביל ביאת רגלי אצלך; עם רגלי באת ברכה, ... רד"ק (ל) פִּי מַעֲטָא. לְרַגְלֵי - רוצה לומר: מומן שהלכתי בעבודתך, נתברכת; כמו שאומרים בני אדם: רגל טובה לפלוני.

פני משה ע"ז פ"ג ה"ב מתנ"י המוציא שברי כלים. והן כצלמים הרי אלו מותרין דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואת"ל עבדום שמה ביטלוח ולכן שברום והוי ספק ספיקא ולקולא: (טט) - מצא תבנית יד או תבנית רגל ... מפני שכיוצא בהן נעבד. שעושיין תבנית יד מעיקרא ועובדין אותה:

גמ' מפני שרובן באין מן הדלפקיות. מן כלים שעושיין כעין דלפקי (חנות) וכיוצא ואין כאן בית מיחוש שנעשית לע"ז:
מעתה אפי' תבנית יד או רגל. יהו מותרין: שנייא היא. (שונה) שיש הוכחה שהיא מע"ז כדקתני מפני שכיוצא בהן נעבד: כתיב. אידי דאירי (כיוון שעסק) ביד ורגל דע"ז מייתי להו לקראי דמלכים (הביא המקראות שבספר מלכים) שכך היו נוהגים בע"ז שלהם כדלקמן ריגליה דיעקב (שעשו אנשי כות או בית שמש) וכו': תרנגולתא. עם אפרוחיה סכות בלשונם תרנגולת ובנות אפרוחיה:
את נרגל. צורת רגל עשו להם על שם ריגליה דיעקב דאמר לו לכן נחשתי וגו' וכתוב (בר' ויצא ל, ז) וַיִּבְרָךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלֵי וְכֵן רִיגְלֵיִּה דְיוֹסֵף דְּכֵתִיב וַיְבַרְךָ ה' וְגו' ועושיין תבנית רגל לניחוש להם. ובבבלי פ' ד' מיתות נרגל תרנגול:
אשימא. היא אימרא כמה דתימר וכו' האשם וכן אשימא לשון אלל הוא: כלבא. נובח: באש. לאדרמלך וענמלך. צורת טוסי ופיסיוני. והתם קאמר הפרד והסוס:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשערה: אתחן, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן חצוי ספוק – היקש; השלישית – (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצב; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצב; זר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי – מקף בתפקיד רב-שלב בקבורה ארעית, קבורה קבועה, או קבורה קבועה וצריך לפנות, ויעקב מבקש שלו תהיה קבורה קבועה בלבד. **וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי** – זקף-קטן – שתי דרשות ביעקב למנוע מעצמו גלגול מחילות בקבורה קבועה, למנוע מעצמו קבורה זמנית שאז יש אולי להמתין לעיכול בשר ואח"כ ללקט עצמות ולהעבירן לקבר אבות.

וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי וְנִשְׁאֲתִנִּי מִמְצַרִּים – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנת), כעין דבר החוזר וקורה, היקש, בנין אב. היקש (א) מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחו"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. היקש (ב) ע"פ **תורה תמימה הערה (ב) וְנִשְׁאֲתִנִּי מִמְצַרִּים** – פשטא במשמע פשיטא – מובן מאליו ש-**מְצַרִּים** התייחסו ליעקב אבינו כאלוה מפני שיעקב ברך את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף. לכן ילמדו מיעקב אבינו הצדיקים שבחו"ל להצניע את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. היקש (ג) ע"פ פירוש **תורה תמימה וְנִשְׁאֲתִנִּי מִמְצַרִּים** – טול עמי מעפר מצרים⁹¹, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹² [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **מִמְצַרִּים** שאינה דרושה לענין:

(ד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קיי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה ה"ח מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית ליה. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגו, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יהי פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התוי"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

טט – יעקב מנע את קבורתו במצרים, ואף שלא נקבר במצרים צוה ליטול מעפר מצרים עמו. והיות ואינו ענין ליעקב תנהו לענין למקום אחר [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹³ [נזיר ס"ה א'].

מִמְצַרִּים – זקף-קטן בתפקיד שתיים, (א) נוטלים מת (ב) נוטלים תפוסת מת שבודאות שייכת למת, מתחתיו ובסביבתו: **וַיֹּאמֶר** (יוסף) – זקף-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או מוהל (ליחה) מהמת. מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בישיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם. מת מצוה כתב ה-**בית יוסף יו"ד סי' שסד** קונה מקומו ויש לקוברו במקומו אבל יש בזה תנאים (א) לפחות ראשו ורובו במקום (ב) שאינו על המיצר (דרך) שלא יגרום לטומאה להולכים. ואם צריך לפנותו מן המיצר מפנהו לשדה הפחות טוב.

בית יוסף יורה דעה סימן שסד ומ"ש ואם הוא מת מצוה וכו' שמת מצוה קונה מקומו. בסוף פרק מרובה (ב"כ פא כ):. ופריך בפרק נגמר הדין (שם) וקבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מת מצוה הוא ומשני מת מצוה קלא אית ליה: והרמב"ם כתב בהלכות טומאת מת פרק ח' (ה"ה) קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה עד שיבדק כמו שיתבאר וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה [עכ"ל] וכך היא שנויה בירושלמי פרק בתרא דנזיר (פ"ט ה"ג)

על הערת תורה תמימה שאין דרשה זו אלא אסמכתא, אפשר להסביר שדרשה זו אסמכתא במוכן שהיא נסמכת על תבניות הטעמים של הפסוק.

בבלי סנהדרין מז, ב ... דיקא נמי, דקתני: נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן (בקברי אבותיהם), שמע מינה. רב אשי אמר: אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא היא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא (זמן מועט). הלכך, (הרוגי בית דין) הואיל ואידחו - ידחו (היות וכבר נדחתה האבילות עליהם משעת סתימת הגולל אז תמשיך ותדחה ואין להם אבילות). - אי הכי למה לי עיכול בשר (היות ואחרי זמן מועט מסתימת הגולל יש להם כפרה או לכאורה אפשר להוציאם מקברם הזמני אחר זמן קצר ולהעבירם לקברי אבותיהם) - ? משום דלא אפשר (זה יהיה בזיון המת, לכן ממתנים לעיכול בשרם ומועבירים עצמותיהם לקברי אבותיהם). **בבלי סנהדרין מז, א** ... תא שמע: הלינו לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת - הכי קאמר: כל העושה לכבודו של חי - אין בו בזיון למת. תא שמע, רבי נתן אומר: סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גורתו או שהיו גשמים מזלפין על מטתו - זהו סימן יפה למת, שמע מינה: יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

ויקברתני – טפחא, שנוי משמעות ורבוי, **בבלי סנהדרין מז, א** ... תא שמע: הלינו (למת) לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת. ... רבי נתן אומר: יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

בבלי סנהדרין מז, ב אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא היא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא (זמן מועט).. ונדייק (בר' ויחי ג,ג) ויבכו אותו מצרים שבעים יום, דווקא בכי סימן לאבל מצרים ולא בני ישראל, ואח"כ לוויה לכנען למקום הקבורה ברוב חיל מצרים לכבוד יעקב, וכן (בר' ויחי ג,ט) האבל הכבד בגורן האטד, שעשה יוסף אבל לאביו שבעת ימים היה למלכי כנען ונשיאי ישמעאל (ובסוטה מוסף בני קטורה) אף שלכתחילה התכנסו להילחם במחנה המצרי. וראב"ע פירש ויעש לאביו אבל, אחר שקברוהו כאשר אמרו קדמונינו ז"ל (סוטה יג,א), לא מצאנו זאת בסוטה. וקצת קשה על בני קטורה כי ב-תורה שלמה בר' חיי שרה כהו, הביא מדרש שבני קטורה באים לעזרת ישראל בשעת הגאולה.

בְּקִבְרָתָם – אתנה, הגבלת קבורת יעקב לקבורה אחת במקום קבוע, ולא קבורה זמנית והעברתו לקבורה קבועה, שכנראה יש בזה צער למת או לנשמת המת. וכן קבורת צדיק עם צדיקים ע"פ הנדרש ב-**בבלי סנהדרין מז, א** ... לא היו קוברין כו'. וכל כך למה - לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק, ... וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. **ש"ע יו"ד הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה** (ד) אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. הוכן <א> אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלא. 1. [ט] אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (ב"י).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהרן, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מתיק; פשטא – מוציא ממשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; מעטע, לא ממש; טפא – טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' עשיות לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בראשית ויחי נ'י:

וַיָּבֹאוּ עַד-גֵּרֶן הָאֵטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וַיִּכְבַּד מֵאֹד וַיַּעַשׂ לְאֲבִיו אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים:

בראשית ויחי נ'יא:

וַיָּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֲבָל בְּגֵרֶן הָאֵטָד וַיֹּאמְרוּ אֲבָל-כָּבֵד זֶה לְמַצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבָל מִצְרַיִם אֲשֶׁר

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

תורה תמימה בראשית נ'י,

אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים – א"ר חסדא, נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנאמר (איוב י"ד) ונפשו עליו תאבל, וכתוב **וַיַּעַשׂ לְאֲבִיו**

אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים ^(כ*) [שבת קנ"ב א']:

אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים – תניא, מניין לאבילות שבעה מן התורה, שנאמר **וַיַּעַשׂ לְאֲבִיו אֲבָל שְׁבַעַת יָמִים** ^(כ*) [ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה]:

הערות על תורה תמימה בראשית נ'י,

(א) ר"ל דהפסוק הזה מגלה על הפסוק ונפשו עליו תאבל ששיעור האבילות שבעת ימים. ועיין ב-**ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה** דלתתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואולא, ואחר תלתא יומין הכרס נבקעת על פניו וכו', וצ"ל דמ"ש כאן מתאבלת כל שבעה הוא מ"ש בירושלמי וכן תלתא יומין ולתתא יומין ולתתא יומין, אבל על כרחיך צ"ל דגם הבבלי ס"ל דיש חילוק בין השלשה ימים הראשונים לארבעה האחרונים, מדמצינו חילוק בגמרא לענין שלשה ימים הראשונים דחמירי מימים האחרונים, כמו לענין מלאכה ושאר דברים, וכ"מ בירושלמי שם, דעל הא דאמר שם אבל ג' ימים אסור במלאכה אפילו בצניעה במיני הא דנפשא מטייסא על גופא. ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קיי"ל בבבלי יבמות קכ"א א' אין מעדיין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים, וע' באה"ע סי' י"ז. – **גם י"ל ע"פ דברי הירושלמי שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב-יר"ד ה"ה הלכות מליחה סי' ס"ט סעיף י"ב**, הורו הגאונים וכן הלשון בטורן בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאלכו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הדם, ולפי"ז מבורא דאחר ג' ימים מצטמק הדם ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ודו"ק: ... , ואפילו הרי"ף ורמב"ם דס"ל דאבילות מדאורייתא גם הם מרוד דרק יום ראשון הוי מדאורייתא, וגם זה רק ביום המיתה, אבל אבילות שבעה לכו"ע הוי מדרבנן, ורק סמכו זה אלשון התורה:

(בר' ויחי נ'י) – וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין או כעין דבר הלמד מסופו.

א' אפשר כי המספד הזה היה בסוף שבעת ימי האבל או שעשו שני הספדים.

ב' אפשר כי תבנית זאת מעבירה את חלוקת ימי השבעה לשני חלקים, שלשה ימים ושבעה ימים אל הפסוק הבא וכו' יש לימוד משיעור

שלשה ימי הבכי ימי שיעור שלשה ימי מליחת בשר ואח"כ הכשרתו אך ורק בצלי.

(בר' ויחי נ'יא) – וַיָּרָא יוֹשֵׁב – פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקומו.

תורה תמימה ל-(בר' ויחי נ'י) – לימוד לשבעת ימי אבל מרבנן. טט – **ראה דברים וזאת הברכה לד, ח**, בשיעורי אבלות יום אחד

מדאורייתא, השאר מרבנן ?2, ?3, 7, 30 יום, 12 חדש

שלושה ימי בכי, עד אז הנשמה נמצאת ליד הגוף. אח"כ משתנה זיו הפנים והנשמה הולכת לה. מכאן לימוד למקום אחר – א' עדות על מת,

ב' בשר שנשאר בו דם שלושה ימים, משתנה באופן שאי אפשר להכשירו עוד במליחה, רק בצלי.

ויקרא צו ח,לה: ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמתם את-משמרת ה' וְלֹא תִמְוִתוּ כִּי-כֵן צִוִּיתִי:

וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים –

וּפְתַח – תלישא-קטנה, מרמז על שיעור, לפי המשך **תשבו יומם וליילה שבעת ימים** – קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן,

שני לימודים, אחד כפשוטו לענין **אהל מועד** קדמא ואולא, אחד יוצא ממשטו כאן כמאמר **תורה שלמה (נט)** מניין לאבל מן התורה

שבעה. **(בראשית ויחי נ'י) ויעש לאביו אבל שבעת ימים**. ולמדין דבר קודם לתת תורה (בתמיה) ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שמע

לה מה הוה ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמתם את-משמרת ה' (משכן) ה', כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה

(כביכול ז' ימי אבלות על עולמו קודם המבול) כך אתם שמרו זה אחיכם שבעה (ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה)

ויקרא שמיני י:ו, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַתְנָחֹר וּלְבִנָּי רְאִישֵׁיכֶם אֶל-הַפָּתָחוֹ וּבְגִדְכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְוִתוּ

וְעַל כָּל-הַעֲדָה יִקְרָא וְאַחֲיֵיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּשׂוּ אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂקַף הוּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַתְנָחֹר וּלְבִנָּי מוֹנַח מוֹנַח פּוֹר תְּלִישָׁא-קַטְנָה קַדְמָא וְאֹלְאָ, פ' רש"י ע"פ (בבלי מ"ק יד, ב)

מה שהכניס אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות, כי צרתם של תלמידי חכמים על הכל להתאבל

בה **(בבלי שבת קה, ב)** ומכך כעין בנין אב להלכות אבלות לכלל ישראל.

תלישא-קטנה ענין של שיעור תקופת אוננות וענין של חציצה מקום מצוות בתקופת אוננות, ענין כעין מחיצה שבבית המקדש אסורה

הנהגת אבלות בין עובד ובין שלא עובד, והנהגת בנוול מחמת אבלות או שתיית יין עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול

לנהוג אבלות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבלות, כי מה שהכניסם היו אסורים להתאבל כל ישראל

היו מצווים לעשות למחון במשכן שבעה ימי האבל.

פזר מעביר את האסור לכהנים במקדש להיות מנהגי אבלות של כלל ישראל.

ראה פזר תלישא

דברים זאת הברכה לד,ח: וַיִּכְבְּדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְלַמוּ יָמֵי כֹהֵן אֲבָל מֹשֶׁה:

שיעור (ב) **וַיִּכְבְּדוּ** – תרסא, **בְּנֵי** – קדמא כעין כלל הצריך לפרט והפרט הוא **יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב** – דרגא תביר מרכא

טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, או כולם מצטרפים לנושא שכאן הוא שיעורי אבלות מדאורייתא ומדרבנן.

שיעור באבילות על האספות נפשו לבורא. **בבלי זבחים קא, ב, קב, א**, שיעור אוננות מדאורייתא יום מיתה ולכל היותר הלילה שאחריו.

ולמאן דאמר רק היום מדאורייתא אז הלילה מרבנן. ולמאן דאמר גם הלילה מדאורייתא, אז יום הקבורה וליולו מרבנן ואסור באכילת

קדשים. ע"פ **תורה תמימה** בשם **ירושלמי** ... מהמשך פסוק זה נלמדים שיעורי אבלות שני? (שלשה) ימי בכי, שבעה ימי שבעה, 30 ימי

אבלות, י"ב חודש הספד.

בהקשר לכך נציין כי התרסא הראשונה בתורה מופיעה בפסוק העוסק בביראת **(בראשית א,כא) וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַתִּיבָה הִרְמִישׁוֹת אֲשֶׁר**, זה נפש

הבהמית שיש גם לאדם והמחיה את גופו. **(בראשית ב,י) וַיִּצְרָף ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בָּאָפִי נְשַׁמַּת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגִפְשׁ**

תִּיבָה: דש"י אף בהמה וחייה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם **חיה שבכולן**, שנתוסף בו דעה ודיבור.

תרסא מתריעה בין היתר על שיעורי נפש חיה שונים.

התרסא האחרונה בתורה עוסקת בשיעורי אבלות על מות אדם והסתלקות נפש הבהמית מגופו או אסיפתה אל הבורא שהורידה לתוך גוף

אדם הקרוין מחומר האדמה. נפש הא-לקית ניצוץ ממנה מאיר במוחו והיא תמיד מקושרת - מיוחדת בבוראה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשערה: אֲתָנָה, סֹלֶק – סוף-פסוק (נקראים קוטרם ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹחֵף פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מִרְכָּא, רבוי; דְּרָאָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טַפְסָא = טַרְקָא – שנוי
משמעות, רבוי ממשע; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דְּרָאָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שות לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שות לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקָּה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְה־קָטָן – 2; זִקְה־גְדוֹל – 3;
רְבִיעַ – 4; ... זִקְה־קָטָן ... זִקְה־קָטָן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִולָא = גִּרְשׁ = גִּרְשִׁי' – יוצא מהענין; קִדְמָא אִולָא – מלמד) דרוש בפסוק בבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תְּרַסָא –
דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פִּרְ – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.5 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מח, ז:

וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרְתָּ אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה

וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:

רש"י **כְּבָרְתָּ אֶרֶץ** - מדת ארץ, והן אלפים אמה כמדת תחום, כדברי רבי משה הדרשן. ... ואונקלוס תרגם: "כרוב ארעא" - כדי שיעור חרישת הארץ. ואומר אני שהיה להם קצב, שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, בלעז 'קרואידיה', כדאמרין: 'כריב ותני' (ב"מ קז, א); 'כמה דמסיק תעלא מבי כרבה' (יומא מג, ב). **[[תרי"ק]]**: **וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה** – ידעתי שיעלה אותו חלק בחלק בנימין בנה, וזו היא כבודה להיות נקברת בחלק בנה. אם קברתי במערה, או היתה נקברת בחלק יהודה, זו אינה כבודה, שהיתה הצדקת נקברת בקבר שאינה שלה.

רבי יוסף בכור שור וכן כתוב גבי שאול, דאמר ליה שמואל: **(ש"א יב)** וּמָצַאתְּ שָׁנִי אֲנָשִׁים עִם-קְבֻרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנִימָן בְּצִלְצַח - אלמא דקבורת רחל בגבול בנימין. וגו'

תבנית טעמים של פסוק **(מח, ז)** כעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ** ואחריו כעין כלל **עָלַי רַחֵל** פרט בתראה **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרְתָּ אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם**:

מה עושה הכעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן** – מונח לגרמיה, מונח רביעי, **מִתְּהָ** – תלישא-קטנה,

אפשר כי התבנית הקודמת לתלישא באה ללמד על כעין מספר טעמי תלישא, בתפקיד שיעורים, חציצין, מחיצין והפרט בתראה מפרט את הפרט קדמאה, כלומר לאילו דברים מרמז טעם התלישא.

(א) בְּעוֹד כְּבָרְתָּ אֶרֶץ שיעור אלפים אמה כמדת תחום (שבת);

(ב) שיעור חרישת הארץ קצב ... כדי מחרישה אחת; שמואל א יד, יד: כְּכַחְצֵי מַעֲנָה אָמַד שָׂדֶה מפרש ר' יוסף קרא ... **כְּכַחְצֵי**

מַעֲנָה אָמַד שָׂדֶה – כמשך חצ' מַעֲנָה בצמד ... כלומר: כשיעור אורך שיהרוש אדם מהבקר ועד חצות בצמד בקר

(ג) בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה מחיצת – תחום קבורת רחל בגבול בנימין (בנה, וזה כבודה) בצלצח.

(ד) מִדְּרֹשׁ תִּנְאִים לְדַבְרִים פֶּרֶק לֵג. ר' שמעון אומר בתוך חלקו שלבנה שלמי שמתה באפרתה ומי מתה באפרתה רחל שנו' **(בר' ויחי מח, ז)**, **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי** יכול שתהא כל העיר בתוך שלו ת"ל **(דב' הברכה לג, ב)** וַיָּבִין כְּתָפָיו שָׂבֹב: בית המקדש

בתוך שלו ושאר כל העיר בתוך חלקו של יהודה.

עָלַי רַחֵל - קדמא ואזלא, כלל הסיבות שהביאו למותה של רחל ולקבורתה בדרך אפרת ולא במערת המכפלה בחברון.

וַאֲנִי - מונח לגרמיה (מונח פסק), אני יעקב גרמתי הפסקת חייה של רחל, וכך לא היו חיי שלמים כנדרש ב-**בבלי סנהדרין כב, ב** ואין אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רַחֵל**.

ותבנית הטעמים של **בִבְאֵי מִפְּדֹן** – מונח רביעי, מרמזת ללפחות ארבע סיבות למות רחל ולקבורתה במקום שנקברה.

(א) באופן מסוים רחל אמרה כעין קללה על עצמה **אגדת בראשית (בובר) פרק נב ... לפיכך (בר' ויצא לא) וַיִּמְנָא רַחֵל בְּאֶחָתָה**

וַיִּמְאָר אֶל-יַעֲקֹב הֶבְהֵלֵ לִי בָנִים וְאִם-אֶזְנֹו מִתְּה אֶזְכְּרֵי, אשה שהיא עקרה ואינה יולדת היא מתה,

(ב) אגדת בראשית (בובר) פרק נב ד"א מה ראתה לומר **הֶבְהֵלֵ לִי בָנִים**, אלא שנתנבאת שהיא **מתה במהרה**, שנאמר **וַאֲנִי בִבְאֵי**

מִפְּדֹן וגו'. אמרה לו תן לי בנים עד שלא אמות, ה"ד **הֶבְהֵלֵ לִי בָנִים**, מיד **(בר' ויצא לא) וַיִּחַר-אֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל** וגו', וכי יש אלהים

שני שעושה כלום חוץ מרשותו, **וַיִּמְאָר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲזַכֵּי אֲשֶׁר-מָנַע מִפְּדֵי פְרִי-בְטָנוֹ**, ממך מנע אבל ממני לא מנע, אלא כבר נתן

לי בנים מלאה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כך אתה מחסד אותה ואומר לה **הַתַּחַת אֱלֹהִים**, חייך שאני מעמיד ממנה בן שיאמר

לאחיי כי התחת אלהים אני (שם /בראשית/ נ יט). טט - הקב"ה מוכיח ליעקב שהיה צריך למחר תפילתו עבורה כדי שלא תגרום

העקרות קיצור ימים.

(ג) ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לז ... ורבנין אמרין כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא קובר את

אשתו. ממי את למד מאבינו יעקב שעל ידי שנדר ושהא את נדרו קבר את אשתו, שנו' (בר' ויחי מח, ז) וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְּדֹן מִתְּהָ עָלַי רַחֵל.

(ד) כגון ע"פ אלשיך על קללת (בר' ויצא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה כו', כי מאז נגזרה מיתתה.

(ה) ע"פ אלשיך כי הלא וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה שהוא על פי הדבור למען תהיה מבכה על בניה בעת החרבן מדי עברם

לשם. וכל ישראל נקראים בניה כי היא היתה עיקר הבית, ובה היתה מחשבת יעקב בהולידו את ראובן ושכל שיוליד יהיו מרחל.

ווע"פ הסבר **שו"ת דברי יציב יורה דעה** ויעקב קברה בדרך אפרת לא משום פגם שתי אחיות, אלא ע"פ הדיבור בדרך אפרת ששם

עתידין הגלויות לעבור ורק בזכות רחל שאמרה לקב"ה שהיא מסרה סימניה לאחותה כדי שלא תתביש, כך על הקב"ה להציל בניו

מפני השובים...

וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה - מהפך פשטא זקף-קטן, פשט הלימוד שאין עושים נפשות (בית קבר או ציון לזכרם של) צדיקים. והנה

יעקב עשה שלא כפשט אלא **(בר' וישלח לה, ב) וַיָּצַב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רַחֵל עַד-הַיּוֹם**:

ומסביר **שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן רכז ... ולענין שזה נתינת טעם על הצדיקים אין בונים להם נפש שדכריהם הן**

זכרונם, שלהנ"ל הכוונה לבנות ציון על גבי המערה לזכרון המערה, דאין רשות ליכנס בקברי צדיקים (שפירש הריב"ש שפוקד הקברות

לראות אם הוא חי שהרי שפתותיהם דובכות בקבר והם כחיים, או מת), וכמ"ש ברשב"ם בב"ב שם [כד"ה רבי בנאה] דאדם גדול

וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרין גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן עיין שם, ורק

ציון משום הטומאה עושים למעלה, אבל לא לציין במדוייק היכן קבור למטה במערה מחשש שיכנסו לפנים במערה ודו"ק.

ויעקב בנה המצבה, לשמירה, שלא יהא המקום הפקר מחשש שטוטי וגשמים וכיו"ב, ואין הדבר פגם ברחל הצדקת, שהרי כל ישראל נקראו על שם רחל, אבל שצפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם וכו', ואינו לזכרון אלא לסימן עבור החיים, [וע"פ שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קע"ט בר"ה ואמרת ליישב]. וגם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, שלזה בעי בית דאסור למצלי בבקתא [ברכות ל"ד ע"ב]. וזה היה ענינו של הך מצבה ודו"ק.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערה: אתנח, סליק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן כחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.6 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ו)

בראשית ויחי מח,ה:

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִם לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי:

וַעֲתָה – פזר... (אתנח) **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה** – פשטא זקף-קטן והוא תיאור וההלכה אחריו **כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי**: כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל (השוויון מרומז בטעמי קדמא ואולא במלה אחת **(בר' ויחי מח,ה)** וְנִתְתָּי), הלימוד אלפניו מכון אל תחילת הקרא **וַעֲתָה** – פזר, התפקיד ללמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ [בבלי כתובות עב,ב] אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידי וסימניך **(בר' ויחי מח,ה)** **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי**:

- ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידי או מולידי בפני ילדיו יציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?
שְׁנֵי-בָנָיָהּ - תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקמיע שכתב יעקב ושם על צוארה, הבנים הם בכלל ישראל.
- במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידי של יוסף ובני יוסף **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה** בני אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ פזר לימוד למקומו – אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מות הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ה) שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָךְ ... עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ - לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו משרשתה הימני עד שבאתי אצלך, **לִי-הֵם** - בחשבון שאר בני, ליטול חלק בארץ איש כנגדו.

מלת "בחשבון" של רש"י עשויה לרמוז לדרכמ של [דעת זקנים מבעלי התוספות] **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן** – אפרים מנשה גי' (תשכ"ו) (שווה) ראובן שמעון (תשכ"ה) וכולל אחד. ובשינוי מסוים ב- [ארמון על מכונו ענף ברכות בחשבון, הרב הצב"י משה ארמוני, (אוצר החכמה) הקדמה] ... **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה** עולה תשל"ב **כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן** עולה תשל"א ועם הכולל עולה תשל"ב.
וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ – פזר תלישא, תלישא כרמו לגימטריות בכלל **הַנוֹלָדִים לָךְ** – קדמא ואולא ככלל) שהם מדה מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם (לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי) ולגימטריות שהם בהפרש של אחד, **וַעֲתָה** – פזר, לימוד לכל התורה כולה ע"פ [ארמון על מכונו] הנ"ל מהגימטריה הנ"ל למדו חז"ל זכות על השימוש בגימטריאות שהם בהפרש של אחד שנחשב גימטריא מדויקת ולא מאולצת לצורך הענין.

מלת **(בר' ויחי מח,ה)** **וַעֲתָה** ע"פ דרשת **ברכת ציון** (הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל) בדברים פר' עקב, היא ענין של תשובה. אפשר שכאן מרומז על התקבלות תשובת ראובן במעשה בלהה, וע"י תבנית הטעמים של **כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן** – מרכא טפחא, כיתור לרבות התשובה לשאר השבטים, ולכולם **(בר' ויחי מח,ה)** וְנִתְתָּי – קדמא ואולא במלה אחת בתפקיד בשוויון בירושת הארץ.

וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִם לִי-הֵם
הסבר בדרך של פרט וכלל ופרט:

שְׁנֵי-בָנָיָהּ - תלישא-קטנה, פרט קדמא **הַנוֹלָדִים לָךְ** – קדמא ואולא, הענין המרכזי בפסוק, **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בְּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִם**, - רביע מרכא תביר טפחא, פרט בתראה המסביר את הפרט קדמא, דווקא אלו שנולדו בארץ מצרים עד בוא יעקב מצרימה, דווקא אלו שנולדו וגדלו במסירות נפש של יוסף וב"ב כאשר לא היה להם משפחה תומכת ואוירה יהודית. אלא שבפרט וכלל ופרט, הפרט בתראה צריך לרבות משהו ממין הפרט קדמא. אפשר כי הרבוי נלמד מהסיפא של הפסוק **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי**: נפתח בהסבר **כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן** – מרכא טפחא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיחשבו שוים לירושת הארץ. בסבר זה משתלב בהסבר הסיפא של הרישא של הפסוק המוצגת ע"פ תבניות טעמים (אתנח) **אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה** – פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תיאור וההלכה כתובה אחריו **כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי**: תבנית טעמים ותוכן שהיא כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה שווה בארץ ישראל, כאשר השוויון מרומז בטעמי קדמא ואולא במלה אחת **(בר' ויחי מח,ה)** וְנִתְתָּי)

לִי-הֵם - מקף כרב-מצב (א) בני יעקב באופן רוחני (ב) בני יוסף בפועל.

בני יצחק, יצחק משאלוניקי פר' ויחי (ועוד ספרים בקצת שינויים) (אוצר החכמה) ... מה שכתב האר"י ז"ל על פסוק "וילך ראובן" וכשמתה רחל ונתן יעקב ערסיה אצל בלהה אזי באו שתי נשמות בההוא ערסיה כדי להתעבר בבלהה. וכשבלבל ראובן יצועי אביו אזי פרחו אותן הנשמות והלכו להן למצרים ונתלכשו באסנת בת פוטיפרע, והן הן נשמות אפרים ומנשה.
מִצְרַיִם – בשינוי סדר האותיות ה"ם יצר"ם, יעקב הוריד שתי נשמות לעולם הזה, רוב הנשמות מעולם היצירה, (ונסתתרו באוצר הידוע ששמו גוף) **(בן איש חי דרושים ויחי)** ויוסף השלים הבאתם לגוף היינו **מִצְרַיִם** – בשינוי סדר האותיות מצ"ר י"ם, מקום צר - מוגבל כמו גוף ביחס לנשמה.

וש המפרש כי ליעקב מיו צריכים להיות י-ה בניו, אלא ששנים נולדו דרך יוסף, ואחד לאה דנה בעצמה שלא תהא רחל עם פחות בנים מהשפחות ולכן לא נולד בן אלא בת היא דינה. ואסנת בת דינה משכם החוי, נישאה ליוסף וילדה את בני יוסף מנשה ואפרים.
אוצרות החיים – אישים במקרא ובתלמוד ב: הרב יוסף חיים בן אליהו, ע"ז, בן איש חי דרושים ויחי (אוצר החכמה) – נמצא אפרים ומנשה של יעקב אבינו היו מכבד, ורק ע"י ראובן הלכו אצל יוסף. וזה שנאמר **וַעֲתָה** דייקא, **שְׁנֵי-בָנָיָהּ הַנוֹלָדִים לָךְ**, שבעת הלידה היו לך, הנה מתחילתם **לִי-הֵם**, שנשלחו מן השמים לי, ועל כן בדין הוא ד-**אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּ-לִי**: להכניסם בכלל בני.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשטו; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפחא = טרנא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מוקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי ספק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציאה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אָפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה – (אתנח) פשטא זקא-קטן, והוא תיאור ואחריו הלכה או פעולה **בְּרֵאשִׁית וְשֵׁמֶן וְיַהֲוִי לִי** (כאן פסיקת יעקב המשווה את אפרים ומנשה לבניו), זאת תבנית ללימוד אפשרי אלפניו ולאחריו
רוצה לומר שאפרים ומנשה **לִי-הֵם** הנשמות שהוריד יעקב, אתנח מחזק הגבלת שייכות ליעקב, ולכן
יַהֲוִי לִי – סלוק מגביל, שלא יהיה יוסף מהשבטים שהרי הוא בחינת אב לשבטים כיעקב ואין לו נחלה משלו לבניו שיוולדו מעתה, אלא יקראו על נחלת אחיהם אפרים ומנשה.
יַהֲוִי לִי – מקף כרב-מצב ההגנה של יעקב עליהם (א) כששומרים את התורה (ב) כאשר אינם שומרים את התורה (ראה הסבר לנוטריקון מלת "בני אשר נתן לי א-לקים בזה") **יַהֲוִי לִי** – סלוק, הגנת יעקב עליהם רק במצב ששומרים את התורה.

בראשית ויחי נב: וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת-עֶבְדָיו אֶת-הַרְפָּאִים לְחַנֵּט אֶת-אָבִיו וַיַּחַנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּצֵא – קדמא **יוֹסֵף אֶת-עֶבְדָיו** – מהפך פשטא – **תורה שלמה [ה] בשם ספר חסידים** מוציא ממשטו שציוה לעבדיו להיות עם הרופאים להזהירם שלא יגעו בגופו של יעקב אלא בניו. והרופאים מורים לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. **אֶת-הַרְפָּאִים** – מונח זקא-קטן במלים המחוברות במקף – ריבה וריבה את הכל, שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. אחי יוסף נפלים באופן מסוים בגדר עבדי יוסף שקבלו את הנהגתו, וכך הם אומרים בחזרתם מקבורת יעקב.
לְחַנֵּט אֶת-אָבִיו – טפחא (ללא מרכא) אתנח
: **לְחַנֵּט** – טפחא בתפקיד אפיון מתפשט אלפניו המלמד על **אֶת-הַרְפָּאִים** כמרומו ב-**אֶת-אָבִיו** – אתנח, מגביל את **לְחַנֵּט** שלפניו דווקא לשיטות שתתאמנה לכבוד אביו ולא לאחרים. שהרי **ע"פ רש"י** לא נאמרה בו מיתה ממש אלא לאחרים נראה כמת. ולכן אין גופו מסריח, ואם המצרים היו יודעים זאת היו עושים אותו ע"ז ולא היו נותנים רשות להוציאו לקבורה בארץ כנען (ע"פ מקורות שונים באוצר החכמה). אבל אפשר כי מהנדרש ב-**(בר' ויחי נב)**, ע"פ **[בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא]** ר' פנחס אמר **שבטים חנטו אותו** (טט: את יוסף) נוכל ללמוד שגם את יעקב "חנטו" כביכול השבטים כרופאים ולא נתנו למצרים לנגוע בו.

בראשית ויחי נכו: וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנָיִם וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם:

וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ – מונח זקא-קטן, והוא פעולה **וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם** – מרכא טפחא סלוק, והוא פעולה, כעין שתי פעולות העשויה להדרש אלפניו ולאחריו.

דרשה מלאחריו ב-**שמות א,א** אליו **בראשית רבה (וילנא) פרשה ק יא (בר' ויחי נכו)** **וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנָיִם וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ, מִי חַנְטוּ, רבי פנחס ורבי יהודה בשם ר' נחמיה, ר' יהודה אמר רופאים חנטו אותו ור' פנחס אמר שבטים חנטו אותו** הה"ד **וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם** ומי הן **(שמות א,א)** **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם.**

הדרשה לאחריו כפי' **כלי יקר שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:**

(א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם. הוסיף וי"ו במלת ואלה, גם אמר מתחילה הבאים לשון הווה ואחר כך אמר **אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ** לשון עבר. לפי שנאמר למעלה **(בר' ויחי נכו)** **וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם** (ופסוק זה מלמד לאחריו לשמות א,א) ואחרי מות יוסף לא היו פני המצרים עם ישראל כתמול שלשום והיו מרגישים אז הביאה למצרים כאילו באו בפעם ההוא למצרים, לכך נאמר ואלה מוסיף על ענין ראשון שמצד מיתת יוסף דומה כאילו עכשיו המה באים.

וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן – מרכא טפחא, יתור לרבות דברי התורה של יוסף, כפי' **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי ...** ויש לומר שמרמז בזה מה שאמרו (תנחומא בשלח ב') שארוננו של יוסף מהלך עם ארון העדות וכו', וכי דרכו של מת מהלך עם ארון חי העולמים וכו', המונח בארון זה קיים כל מה שכתוב בזה. וכן הוא בזוה"ק (פרשה זו ורנ"א א) דאשתוי בתרי ארוני וכו' עיין שם וכיין שהניחוהו בארון היה מלא דברי תורה כמו ארון העדות שהיו בו הלוחות.

בְּמִצְרַיִם – סלוק, מגביל את מקום דברי התורה דאז כפי' **ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת ויחי** וזה שמרמז **בְּמִצְרַיִם** על הדברי תורה דאז היו כל הדברי תורה עוד **בְּמִצְרַיִם** כל זמן שהיו שם כל ישראל שורש ששים ריבוא נפשות שהם שורש כל הדברי תורה.

בשם ר' ח' שמים, משל שלושה שלבים של קשיים ההולכים וגדלים בגלות מצרים **(א) וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ (ב) וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן (ג) בְּמִצְרַיִם** תקופת השיעבוד הקשה שהחלה סמוך ללידת מרים שאותיות שמה בשם מצרים להמתיק את מצר הים שהוא השם "מצרים".

ש"ת בצל החכמה חלק ה סימן קנא ... הנהגתי להעמיד המצבה לצד ראשו של הנקבר כמנהג עיר מולדתי נייהיזל וכמנהג עיר פרשבורג והסביבה, והוא כמדומני מנהג רוב המכריע של קהלות ישראל. – אגב, ראיה למנהג זה ממש"כ בספר מושב זקנים (קובץ פירושי רבותינו בעלי התוספות על התורה) ריש ספר שמות וז"ל, **(שמות א,א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, מה כתוב למעלה** (לפי המשך דבריו במובן של ראש שהוא למעלה) **(בר' ויחי נכו) וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן, וסמוך ליה ואלה שמות מכאן רמז שכותבין שמותיהן של מתים במצבה שעומדת "בראש ארונו" של אדם חיים וכו', עכ"ל.**

אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארון המת] עמוד קעט טור 1

הקבורה בארון. קבורת המת בארון נהגה בימים קדומים, והוזכרה בתורה אצל יוסף: **(בר' ויחי נכו) וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם.** אף חכמי ישראל נקברו בארונות, כמו שמצינו בעקביא בן מהללאל ורבנו הקדוש ועוד. ואף הקבורה בכוכים של מערה, שנהגה בזמן המשנה והתלמוד, היתה בארונות, שהיו נותנים את הארונות בכוכים הארונות היו עושים מעץ, וגם מאבן, ויש שעשו גם ממתכת (סוטה יג,א), וגם משל חרס (מסכת שמחות פ"ג). **אבל אסור**

וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן – מרכא טפחא, יתור לרבות קבורה בארונות מעץ ואבן וטעם מלת **בְּמִצְרַיִם** – סלוק, מגביל שאסור לקבור בארון חרס ומתכת וארון יוסף שהיה לפי המסורת מעופרת היה כדי לשקעו בנילוס למצרים מסיבת שלא רצו שבני ישראל יצאו, לישראל כדי שלא יעשו מיוסף עבודה זרה **שכל טוב (בובר) בראשית פרק נ** עשו לו ארון של מתכות ושקעוהו בנהר נילוס, כדי שלא ידעו בו המצרים ויעשוהו לאלוה: **ערוך השולחן יורה דעה סימן שסב סעיף ג** וזה ששמו את יוסף הצדיק בארון דכתיב **(בר' ויחי נכו) וַיִּישֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם** הטעם פשוט שלפי שצוה לבלי לקבורו במצרים הוכרחו להטילו בארון ולהטמינו בנילוס וגו'
בְּמִצְרַיִם – סלוק, מגביל לומר שמקום קבורתו לא נודע במדויק ומזה הרעיון שיתפללו לה' בלבד לגאולה ולא ליוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפנית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרנא – שני
 משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
 הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שיעור, מוחצת; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוחצת; פזר – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.7 בראשית ויחי מז, כח (התשע"ז)

בראשית ויחי מז, כח: וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה:
 הקרא (בר' ויחי מז, כח) **וַיְהִי יָמֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן** מלמד שיעקב ראה בחלק מחייו צער (מלת ויהי). תבנית הטעמים מהפך פשטא מונח זקף-
 קטן, מלמדת על שני לימודים שלפחות אחד מהם יוצא ממשט הכתוב, אפשר שאחד הלימודים שמלת **שְׁנַיִם** יוצאת ממשט במשמע "שנים"
 ובאה במשמע שניים (=2) ומלמדת שיעקב רואה **חֲמִיּוֹן** כשהם עם יוסף הם בטובה, וכשהם ללא יוסף הם ברעה. על הטובה ועל הרעה יש
 לברך. וזה מה שבאנו להאיר להלן.
 על הקרא (בר' ויחי מז, כח) **שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה** כתב [תורה אחת] למה נחסרו משנותיו של יעקב ל"ג שניה? לפי שדיבר כלפי מעלה (ב-
 (בר' ויגש מז, ט) **מַעֲטָה וְרָעִים הִיָּלְמִי שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן וְלֹא הִשְׁיָגוּ אֶת-יָמַי שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן אֲבֹתַי**), דקיימא לן [בבלי ברכות סא, א] כשם שמברך אדם על
 הטובה כך יברך על הרעה, ונפסק ב-[ש"ע או"ח ס' רכב, סע' ד] מברך על הטובה: הטוב והמטיב אע"פ שירא שמא יבא לו רעה ממנו
 ... וכן מברך על הרעה ברוך דיין האמת אע"פ שיבא לו טובה ממנו וגו'.
 לשון ה-[בבלי ברכות סא, א] כשם שמברך אדם על הטובה כך יברך על הרעה, מלמד על כעין היקש מברכה על טובה לברכה על רעה כי
 הכל מה'. אפשרות להיקש מרומזות בתבנית הטעמים של(בר' ויחי מז, כח) **וַיְהִי יָמֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שָׁבַע שָׁנִים** – פעמיים זקף בין שני
 קיסרים, כעין היקש.

בראשית ויגש מז, כז: וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ וַיַּפְרֹוּ וַיַּרְבּוּ מְאֹד:

בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן – מונח אתנה, כעין רבוי הגבלות,

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ – (אתנה) מונח זקף-קטן, והתוכן תיאור או פעולה

וַיַּפְרֹוּ וַיַּרְבּוּ מְאֹד – מרכא טפאא סלוק, והתוכן פעולה

טט – תבנית הטעמים (אתנה) מונח זקף-קטן, תיאור או פעולה ואחריו פעולה, עשויה ללמד לכתוב אלפניה ולאחריה.

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ בלימוד אלאחריו כפי' [רש"י] **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ**. לשון אחיזה, היינו שבני ישראל נאחזו בארץ מצרים כמו שרשי עץ ע"פ [כלי יקר]
וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כל פסוק זה באשמת בני ישראל דובר ... שנשתקעו בה **עד שלא רצו לצאת ממנה והוצרך**
הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה ואותן שלא רצו לצאת מתו בשלושה ימי אפילה.

וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ בלימוד אלפניו [תורה שלמה (עב) מדרש תדש פ"ז] הארץ היתה אוחזת בהם ותופסת אותם ואלו היו מבקשין לצאת

מתוכה קודם לכן לא היו יכולין עד שבא הקץ שהם חייבים, לפיכך כתיב **וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ** כאדם שבעל כורחו אחזו בה. (מנח"י נאחזו בה בעל כורחם) ועל

על הלימוד אלאחריו אפשר לומר כי **אַרְצָה גֹּשֶׁן** – מונח אתנה, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה בחלק מבני ישראל הגבלות עד אשר **וַיֵּאחֲזֵנוּ**
בָּהּ שלא רצו לצאת ממצרים

על הלימוד אלפניו אפשר לומר כי **אַרְצָה גֹּשֶׁן** – מונח אתנה, בתפקיד רבוי הגבלות, ריבתה על בני ישראל הגבלות עד אשר בעל כרחם
וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ

האחיזה הדו-כיוונית בין בני ישראל בארץ מצרים ובין ארץ מצרים בבני ישראל, בין ברצון חלק מבני ישראל בין בעל-כרחם המזכרת ב-
 (בר' ויגש מז, כז) מביאה לתוצאות המרומזות ברישא של הפסוק – (בר' ויחי מז, כט)

בראשית ויחי מז, כט: וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ – זרקא סגול בתפקיד גריעה מחיי יעקב – קריבת ימי יעקב למות

וַיַּקְרְאוּ לְבָנָיו לְיוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ לוֹ אִם-נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת רַגְלִי

וְעֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֶמֶת אֶל-נָא תִקְבְּהֵנִי בְּמִצְרַיִם:

[בבלי סנהדרין קו, א] ... מאי לשון (שמ' בשלח יז, א) **רַפְיִדִים**? רבי אליעזר אומר: רפידים שמה, רבי יהושע אומר: שריפו עצמן מדברי

תורה, שנאמר (ירמיהו ג, א) **לֹא-הִפְנֵנוּ אֲבוֹת אֱלֹהֵינוּ (רש"י סנה"א) להטיב להם מפני מַרְפְּאוֹן גְּדִים:** - של תורה ומצות, והכי נמי רפידים רפיון
 ידים הוא, כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק.)

(שמות בשלח יז, א) **וַיִּסְעוּ פְּלִי-עֶזְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִינַי לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וַיַּחֲזֵנוּ בְּרַפְיִדִים וַאֲזַן מִים לְשִׁפְתַי הַעָם:** ... (ח) **וַיָּבֵא עַמְלֵק**
וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיִדִים:

(המשך סנה"א, קו, א) אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער, ... ונאמר (בר' ויגש מז, כז) **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאחֲזֵנוּ בָּהּ וַיַּפְרֹוּ וַיַּרְבּוּ מְאֹד: ... (בר' ויחי מז, כט) **וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.**

חז"ל הסמיכו דרשת רפידים כרפיון ידים מתורה לדרשות על משמע "וישב" כלשון צער וביניהם (בר' ויגש מז, כז) **וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ**
מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן לדרוש שתוצאת אחיזת ישראל בארץ גשן וארץ מצרים ותוצאת אחיזת ארץ גשן וארץ מצרים בבני ישראל גרעו
 מאחיותם בתורה ובישראל (היינו יעקב אביהם) בעודו חי ו-(בבלי סנה"א, קו, א) מרמז בשימוש בכתוב ב-(ירמיהו ג, א) **לֹא-הִפְנֵנוּ אֲבוֹת אֱלֹהֵינוּ**
(רש"י סנה"א) להטיב להם מפני מַרְפְּאוֹן גְּדִים: - של תורה ומצות, שכנראה יעקב אבינו לא הצליח להטיב חלק מצאצאיו להיות דבוקים בתורה,
 ורפיון זה היה בין הגורמים ל-(בר' ויחי מז, כט) **וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ** – זרקא סגול – קריבת ימי יעקב למות קודם זמנו כנדרש ב-
[בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צו, ד] ויעקב כתיב בו קריבה שלא הגיע לימי אבותיו, אברהם חיה קע"ה שנה יצחק ק"פ
 ויעקב קמ"ז, לפיכך כתיב בו קריבה, (בר' ויחי מז, כט): **וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.**

וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ – זרקא סגול בתפקיד גריעה מהענין חיי יעקב – ע"י עצמו

[קטעי מדרשים - גניזה (מאן) יא. חלק של מדרש על התורה "זו היא שנאמרה ברוח הקודש" ע' פט]

(בר' ויחי מז, כט): **וַיַּקְרְבוּ יָמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ.** אמר ר' שמעון בן לקיש זה אחד משלשה בני אדם שהן גרמו מיתה לעצמן, והקב"ה לא
 הזכיר להם] מיתה והם הזכירו, וקפצה עליהם מיתה. ואלו הן (טט: יעקב לעיל והאחרים כעין הקש ממנו): **אַבְרָהָם**, דכתיב (בר' קל טו, ג)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מציגה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציגה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ואנכי הולך עירי המדרש חסר כאן, אבל אפשר כי המשכו הוא כמו ב- [מדרש נחומא (בובר) פרשת ויחי ב] (בר' ויחי מז,כט): ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת גּוֹ', וז"ה (דה"א נט,טו) קִיְיָרִים אָנְחָנוּ לְפָנֶיךָ וְתוֹשָׁבִים פְּכָל-אֲבֹתֵינוּ פְּצָלוּ יְמֵינוּ עַל-הָאָרֶץ וְאִין מְקוּהָ: ולא כצלו של כותל. ולא כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף, שנאמר (תה' קמד,ד) אָדָם לְהַקְדִּיל דְמָה לְמִי פְּצָל עוֹבֵר: ואין מקוה, אין מי שיקוה שלא ימות, הכל יודעין שעתידין למות, אברהם אמר (בר' לך טו,ב) וְאֲנִי הוֹלֵךְ עִירִי, יצחק אמר (בר' תולדת כז,ד) בְּטָרֵם אָמוֹת: יעקב אמר (בר' מז,ל) וְשָׁכַבְתִּי עִם-אֲבֹתַי, אימתי בשעה שנטה למות, (בר' ויחי מז,כט): ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת.

אבל לפי התוכן הקודם בקטעי המדרשים וגם ע"פ [מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קפא] (בר' ויחי מז,כט): ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל, כל מי שנאמרה בו קריבה לא הגיע לימי אבותיו, וכן אתה מוצא ברוד ובמשה. ילמדנו. לפיכך אפשר כי הכוונה למשה ולדוד. היות ואין פירוט מוצעים המקורות הבאים שבהם דברי משה ודוד מזכירים יום מיתתם וקפצה עליהם מיתה.

משה (במ' פי' כו) (טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר: (טז) יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרְוֹחַת לְכָל-בְּשָׂר אִישׁ עַל-הָעֵדָה: (יז) אֲשֶׁר-יֵצֵא לְפָנֶיךָ וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֶיךָ וְאֲשֶׁר יוֹצֵאִים וְאֲשֶׁר יָבִיאִים וְלֹא תִהְיֶה עֲצַת ה' בְּצִיָּאן אֲשֶׁר אֵינְלָהֶם רַעְוָה: ובימי משה האחרונים זה שמשה הזכיר המיתה קפצה עליו המיתה (דב' וילך לא,ד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יְמֵיךָ לְמוֹת (זרקא סגול כבורע מחיי משה)

דוד - [קטעי מדרשים - גזייה (מאן) יא. חלק של מדרש על התורה "זו היא שנאמרה ברוח הקודש" עמוד פח] (בר' ויחי מז,כט): ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל. זו היא שנאמרה ברוח הק' על דוד מלך ישראל (תה' לב,ו) עַל-זֹאת יִתְפַּלֵּל פְּלִתְסִידוֹ אֱלֹהֵי לַעֲת מְצָא. אמ' ר' אלעזר לַעֲת מְצָא לעת מוצאו מן העולם, שאין לה שעה [ק]שה בעולם כאותה שעה שנפטר בה מן העולם. דוד [בבלי שבת לא,א] ... ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת - כדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב (תה' לט,ה) הוֹדִיעֵנִי ה'וֹ קִצִּי וּמִנְתַּי נִי מִהֲהִיא אֲדַעְהָ מִהֲתַגְדַּל אָנִי: אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוני של עולם, (תה' לט,ה) הוֹדִיעֵנִי ה'וֹ קִצִּי! אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. וּמִנְתַּי נִי מִהֲהִיא? - גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. אֲדַעְהָ מִהֲתַגְדַּל אָנִי - אמר לו: בשבת תמות. אמנם מערכת טעמי ספרי אמ'ת שונה ממערכת טעמי שאר ספרי תנ"ך אך בכל זאת אפשר שדמיון צורת טעם זרקא לטעם צינורא מלמדת משהו על תפקיד דומה. ועוד שתפקיד תחבירי של זרקא סגול להפסיק בשליש פסוק אם קיימים שלושה חלקים. וכאן צינורא וטעם עולה ויורד, המפסיק בשליש פסוק תהלים. מלמדת משהו על תפקיד דומה. (בר' ויחי מז,כט): ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת (תה' לב,ו) אֱלֹהֵי לַעֲת מְצָא

מצאנו זרקא סגול בתפקיד של קריבת ימים למות קודם זמנם לצדיקים (רחל (בראשית וישלח לא,לב), יעקב (בראשית ויחי מז כט), משה ואהרן (במדבר חקת כ,יב), משה (דברים וילך לא,ד)) וגם קיצור ימים בהקשרים אחרים. בראשית ויצא לא,לב: עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֵיךָ לֹא יִתְּנֶה - זרקא מונח סגול – סיבה לקריבת ימי רחל למות. נַגְד אֲחִינוּ הִפְרֵ לָךְ מִה עֲמָדֵי וְקַח-לָךְ וְלֹא-יָבֵעַ וְעֵקֶב כִּי רָחַל וְנָבְתָם:

בראשית ויחי מז,כח,כט: [כח] וַיְהִי וְעֵקֶב בָּאָרֶץ מִצְרַיִם שָׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי-וְעֵקֶב שְׁנַי חַיָּו שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: [כט] ויִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת - זרקא סגול – קריבת ימי יעקב למות ויקראו לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא מְצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת רַגְלִי וְעִשִׂית עִמָּדֵי חֶסֶד וְאָמַת אֶל-נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

במדבר חקת כ,יב: ס [יב] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן - זרקא מונח סגול – סיבה לקריבת ימי משה ואהרן למות. אפשר שזה כעין ענין של משפט. יַעַן לֹא-הֶאֱמַנְתָּם בְּיַי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תִבְיֹאוּ אֶת-הַקְּתָל הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם:

במדבר פינחס כז,ג: אֲבִינֹה מֵת בְּמִדְבָּר - זרקא מונח סגול – סיבה לקריבת ימי צלופחד והוא לא-הָיָה בְּתוֹךְ הַעֲדָה הַנּוֹעֲדִים עַל-ה' בַּעֲדַת-קָרַח כִּי-בִחַטְּאֹו מֵת וּבְנָיִם לֹא-הָיוּ לוֹ:

דברים וילך לא,יד: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יְמֵיךָ לְמוֹת קָבֵא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְנַצְּבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד וְאֲצַנְּפוּ וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְנַצְּבוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד: הֵן קָרְבוּ - מונח מונח קְרִיב לְמוֹת - זרקא סגול בתפקיד גורע מן הענין כאן ממחר מיתתו, מקצר ימיו ע"פ בעה"ט וכלי יקר משה גרם לקרוב מיתתו. ע"י לשון "והן לא יאמינו לי", כלומר שמקדים מיתת משה, שמוסיף גורם למיתתו.

[בעל הטורים] - אמר משה רבינו ע"ה רבוני של עולם בזה הלשון שבחתיך שאמרתי "הן לה' אלקיך השמים, (דב' י"ד), ובדרך זה אתה מבשרני למות. אמר לו הקב"ה וכי לא אמרת "הן לא יאמינו לי", שמות ד' א', דב"ד ט' ו' וכן כתיב, במדבר כ' י"ב, "יען לא האמנתם ביי"

[כלי יקר] - [ברבתי - טו] - מסיק, אמר משה להקב"ה "בהן קלסתיך, דב' י"ד", ובהן אתה קונס עלי מיתה, אמר לו הקב"ה זכור מה שאמרת והן לא יאמינו לי - שמות ד' א', ... הרי החזיקם בחזקת בלתי מאמינים והיו צריכים חיזוק באמונה, הנה ע"י זה גדלה אשמתו מאד מה שלא דבר אל הסלע לחזק ברכים כושלות באמונה, לכך נאמר הן קרבו ימך למות, אותו הן שאמרת והן לא יאמינו לי, גרם שקרבו ימך למות.

ודבר זה קשה, בין היתר מהמדרש בר' ו' ג' "בשגם הוא בשר היו ימיו מאה ועשרים שנה" המרמז לשונותיו של משה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפנית ההשקפה: א. תנ"ך = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממש; לא ממש; טפא = טרף – שני
 משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה
 הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן כחצי פסק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.8 בראשית – ויחי מז, כח (התשע"ח)

בראשית ויחי מח,ב: ויגד ליעקב ויאמר הגה בנה יוסף בן אלהיך ויתחזק ישראל וישב על-המטה:

(בר' ויחי מח,ב) ויגד ליעקב ויאמר – מונח זקא-קטן זקא-גדול,

[רש"י] (א) ויאמר ליוסף – אחד המגידים, ... ויש אומרים אפרים היה וגו' [תנחומא ו, (ב) ויגד] – המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' טט – לפי שכבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקא-קטן זקא-גדול. מלווה מקרא שמרמז ע"י גי' תקע"ו (= הודיעו) לנבואה, רוח קודש, בת קול אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן:

ליעקב ויאמר – זקא-קטן זקא-גדול גי' מלות הטעמים עולה 576 = תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקא-קטן זקא-גדול 107 = 576 - 469 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו))

בראשית ויחי מח,ג: ועיני ישראל פברו מזקן לא יוכל לראות

ויגש אהם אליו וישק להם ויחבק להם:

[בבלי יומא כח,ב] ... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (בר' ויחי מח,ג) **ועיני ישראל פברו מזקן** – מהפך פשוטא מונח זקא-קטן, מוציא מן הפשוט של זקנה ומלמד כ- [ריטב"א] בא לומר שמרוב לימודו והתאמצותו בתורה שמתשת כוחו של אדם כהו עיניו.

בראשית ויחי מח,טו: ויברך את-יוסף ויאמר

האלהים אשר התחלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד-היום הנה:

[חומת אנך מלכים ב א,ט] איש האלהים הגלף דבר רדה... פירוש אתה עלית בראש ההר והמלך דיבר רדה ודבר המלך אין להשיב. ולכן אמר (מ"ב א, 8) **אם-איש אלהים אני** ואפשר דשר חמשים אמר לו איש האלהים. ותיבת האלהים הוא רחום בדין כי אלהים הוא דין. האלהים הוא רחמים בדין. על דרך מ"ש רז"ל ה' מדת רחמים. וה' הוא ובית דינו והכא על דרך זה להפך וכמ"ש הרב מהר"י חאגי"ז ז"ל בס' קרבן מנחה. ועפ"ז אפשר דשר חמשים אמר לו איש האלהים שהוא רחום בדין. ואליהו הנביא ז"ל אמר לו (מ"ב א, 8) **ואם-איש אלהים אני** לעורר הדין עליו:

כעין פרט קדמאה **האלהים אשר** – פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקום.

אשר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה, **תורה שלמה** () – האבות הלכו לפני ה' ויצרו רווח, מחיצה של כבוד אליו

תורה שלמה () **האלהים** מידת הרחמים בדין, עושים מחיצה – רווח של כבוד לנשיא

לימוד למקום אחר – א' כל מקום שמופיע **הא-לקים** משמעו מידת רחמים, אפשר להוסיף כי גי' **הא-לקים** – הוי' אד-ני, רחמים בדין ב' רווח של כבוד לנשיא

(בר' ויחי מח,טו) **האלהים אשר** – פזר תרסא בדרך פנימיות התורה.

[דבר מלכות] **ויחי התשע"ז, ע' רסג. נקודות משיחות קודש, ליקוטי שיחות כה, ע' 11 אדמו"ר מ"ש** [ד"ה (בר' ויחי מח,טו) ויברך

לרב פקרב הארץ: מה הדגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (בבלי ברכות כ,א). דגים בטלים למקור חיותם שהרי הם עצמם אינם נראים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מכך, הם כלים ראויים לברכת ה' ברבוי גדול. שכן, כל עוד הנברא מרגיש את ה"אני" שלו, המוגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מוגבלת בלבד; ואילו ביטול ה"אני", מכשירו לקבל השפעה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

נפעיל פ"י זה עם תבנית הטעמים פזר תרסא בתוכן (בר' ויחי מח,טו) **האלהים אשר**. טעם תרסא **אשר** בתפקיד מדידה והגבלה (שיעור מוגבל) מלמד כי " כל עוד הנברא מרגיש את ה"אני" שלו, המוגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מוגבלת בלבד; ", אבל כאשר הנברא פועל ביטול ה"אני" שלו אל **האלהים** (גי' הוי"ה אדנ"י הוא רחמים בדין) אזי טעם פזר הוא כחץ משפיע השפעה האלקי ממקום למקום (תוספות יום טוב על רבינו בחיי (בר' נח ז,כב)) כאן טעם פזר מרמז שביטול האדם ה"אני" שלו מכשירו לקבל השפעה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

האלהים – פזר, מופע יחיד בכל התורה כולה במלת "אלקים"

מלת "אלקים" בטעם פזר בתנ"ך 5 מופעים.

בראשית ויחי מח,טז: המלאך הנאל אתי מפל-רע יברך את-הנערים

ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידעו לרב פקרב הארץ:

יברך את-הנערים – זקא סגול, ע"פ [באור הענין שהמלאך יברך את מנ"א (חומש רב פנינים)] ברכת המלאך זה בהנהגה טבעית,

כמו שהיה כל ימי חייו של יעקב, ויקרא עליהם **ושם אבתי אברהם ויצחק** כמו שהם נתברכו בהנהגה הניסיית ע"י הקב"ה בעצמו

תורה שלמה (קא) (טט התוספת) זה יהושע וגדעון.

בראשית ויחי מח,יט: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם-הוא יהנה-לעם וגם-הוא יגדל

ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהנה מלא-הגונים:

וימאן אביו – מונח רביע, רומז לדרוש בכתוב הבא לפחות ארבע דרשות **ויאמר ידעתי בני ידעתי**

אופן (א) לארבע דרשות משולב בתוך המקור, **תורה שלמה [קטז]** **בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פצ"ז ד**

וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי, (טט – א) ידעתי מעשה ראובן ובלהה (טט – ב) ומעשה יהודה ותמר, (טט – ג) מה דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי (טט – ד) דברים שנתגלו לך על אחת כמה וכמה, אפשר שאחד הדברים שלא נתגלו ליוסף ונתגלו ליעקב הוא שדמות

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלְקִים = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹחֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מראי; רבוי; דְרָאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש, לא ממש; פִּשְׁטָא = טרָאָה – שני
משמעות, רבוי ממש; מֵרָאָה טִרְאָה – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דְרָאָה תְּבִיר טִרְאָה – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טִרְאָה – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְּחָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּשְׁטָא – סגור – סגור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְאָה סִגְוִל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִרְאָה-סִגְוִל – 2; זִרְאָה-סִגְוִל – 3;
רִבֵּעַ – 4; ... זִרְאָה-קִטְוִן ... זִרְאָה-קִטְוִן בחצי פסוק – הִקְשָׁה; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִילָא – גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא אִילָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְוִן – תרס"א –
דרוש בפסוק שני, מוציא; תְּלִישָׁא-גִּדְוִלָה – תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שני, מוציא; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

יוסף במצרים נראתה ליעקב בתוך הבאים לנחמו (בר' וישב לו, לה) וַיִּקְרָא קַל-בְּנָיו וְקַל-בְּנָתָיו וַיִּנְחְמוּ וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר קִי-אֶדְרָד אֶל-בְּנֵי אֶבְרָהָם
שְׂאֵלָה וְנִבְּחָ אֶתְּוֹ אֶתְּוֹ אֶתְּוֹ הַכְּתוּב וַיִּקְרָא קַל-בְּנָיו בְּמִידָה גּוֹרְעִים וּמוֹסִיפִין וּבְגִיל מַלְת וַיִּקְרָא גִיל יוֹסֵף וְקַל-בְּנָיו
אֹפֶן (ב) (ט ט) (א) הדרשה של אופן (א); (ט ט) (ב) תורה שלמה (קניז) יְדַעְתִּי, אלא מה אתה סבור מפני שהייתי שואלך בכל עת מה עשו
בך אחיך, ולא היית אומר לי, מה אתה סבור שלא הייתי יודע, יְדַעְתִּי בְּנִי יְדַעְתִּי (פסיקתא רבתי פ"ג)
(ט ט) (ג) תורה שלמה (קניז*) וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְּנִי יְדַעְתִּי, אמר לו יעקב סבור אתה שמרוב זקנה הלך ממני הדעת, חייך מאה כיוצא בך
אינן יכולין לעמוד על דעתי, ולא לסלק ידי ממקומה. (סדר אליהו רבה)
(ט ט) (ד) תורה שלמה (קניז) יְדַעְתִּי בְּנִי יְדַעְתִּי שני פעמים, למה שני פעמים ידעתי מה שהן עתידין לעשות בני אפרים בימי דוד
שנאמר ומבני אפרים עשרים אלף ושמונה מאות גבורי חיל וגו' (דה"א יב,ל), וידעתי פעם שניה באיזה כבוד יבואו בני מנשה אל דוד
שני נפלו על דוד כבואו מפלשתים [עם פלשתים] וגו' (דה"א יב,כ), ואומר בלכתו אל צקלג נפלו עליו שמנשה וגו' (דה"א יב,כא)
(סדר אליהו רבה)
(ט ט) (ה) תורה שלמה (קניז*) וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי שראה לגדעון עומד ממנשה ואולם אחיו הקטן יגדל, זה יהושע שעומד מאפרים.
(תנחומא ויחי ו.)

בראשית ויחי מט,ד: פָּחוּ כַּמְוִן אֶל-תּוֹתֵר כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכַּבְּךָ אֶבְרָהָם אֶזְרָא חֲלָלָתָ יְצוּעֵי עֲלָהּ פ

[תורה שלמה] מידה ... לראבריה"ג פָּחוּ נוטריקון בבלי יומא ...
אמר רבי גמליאל עדיין אנחנו צריכים לרבי אלעזר המודעי הלומד הנוטריקון שלא על סדר האותיות פ'ח'ז' אלא ד'פ'ח' וזיעזעת פסחת
חלית? שראובן לא חטא.
ט – אפשר שזהו ענין פָּחוּ כַּמְוִן – מהפך פשטא להוציא הענין ממשוטו על דרך הנוטריקון שלא כפשוטו ועל דרך לימוד זכות
במעשה ראובן.
[תרגום אונקלוס בראשית פרק מט] (ג) ראובן בוכי את חילי וריש תוקפי לך הוה חזי למסב תלתא חולקין בכירותא כהונתא
ומלכותא: (ד) על דאזלת לקביל אפך הא כמיה ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא
לשויי ברי סליקתא:
אֶל-תּוֹתֵר – זקף-קטן, אפשר כי יורה כי איבד חלק היתיר של הבכור והוא כהונה ומלכות, כב-[בבלי בבא בתרא קכח – קנט] והיה
ביום הנחילו את בניו שאבא יכול לחלק רכושו במתנה קודם מותו לפי ראות עיניו.

בראשית ויח מט,ז: אָרוּר אֶפֶס כִּי עָוָו וְעִבְרָתֶם כִּי קִשְׁתָּה אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאַפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל פ

אָרוּר אֶפֶס כִּי עָוָו – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, ע"פ 'ת' יונתן ות' ירושלמי ארוה שכם על מעשיה וואו נכון עשו בהענישם אותה וכו'
לכן תבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שיש להבין הקרא שלא כפשוטו כאילו ארוה כעסם אלא נכון שעשו בהתעצמם ועינישוה.
בראשית ויצא כט,לג – לד:
[לן] וַתִּהְיֶה עוֹד וַתִּלְדַּךְ בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי-שָׁמַע ה' כִּי-שָׁנְאַהּ אֲנִי וַיִּתֵּן-לִי נֶם-אֶת-זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:
[לד] וַתִּהְיֶה עוֹד וַתִּלְדַּךְ בֵּן וַתֹּאמֶר עֲתָה הִפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי-יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לִוִּי:
וַתִּהְיֶה עוֹד וַתִּלְדַּךְ בֵּן – מונח זקף מונח סגול, אפשר כי זקף סגול בתפקיד גריעה מן הענין. נקדים ונאמר כי ב-(גמ' פ' כו) במנין
השבטים אחרי מעשה השטים, שבעה שבטים מוטעמים בזקף סגול זקף סגול – שמעון, גד, יהודה, זבולון, אפרים, בנימין, אשר.
ושם אלו השבטים שחסרו משפחה או משפחות וגם למי מהמשפחות שלא נולד ילד, וזבולון המתבטל ליששכר.
נאמר שכאן, לאה נתנבאה על כך ששמעון ולוי יהיו ללא נחלה של ממש בא"י, וללא פרנסה מנחלה.
בראשית ויחי מט,ז) אָרוּר אֶפֶס כִּי עָוָו וְעִבְרָתֶם כִּי קִשְׁתָּה אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאַפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל:
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צח ... אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב, זה שבטו של לוי (במדבר יח) אני חלקך ונחלתך, וְאַפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל,
זה שבטו של שמעון, הדא אמרה רובן של עניים משבט שמעון היו, אמר רבי תנחומא אף על גב דאנו מפרשין ואמרין (שם)
/במדבר/ לה) והערים אשר נתנו מאחוזת בני ישראל ששה עיר אתהן ואת מגרשיהם כולן משל שמעון היו,
בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צט ... אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב, כיצד כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון בזמרי, והיו אלמנותיו
כ"ד אלף ונחלקו שני אלפים לכל שבט ושבט שנאמר אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וכל מי שמסבב על הפתחים משבטו של שמעון, אמר הקדוש
ברוך הוא אף לוי יהא מסבב מה עשה הקדוש ברוך הוא האכילו פרנסתו בנקיות ונתקיימה גזירת יעקב גידלו הקדוש ברוך הוא
ונתן לו א' מעשרה והוא מסבב ואומר תנו לי חלקי, לכך נאמר אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב.
בראשית רבה (תניאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז ... (ה - ז) שמעון ולוי. ארוה אפם בשעה שהרגו שכם וחמור וכל אנשי העיר
ולא נמלכו באביהם, ואירר כעסם שהיה קשה ביותר שני ועברתם כי קשתה, שככה חמתם ואף שלהן לפיכך אַחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וגו'
סופרים להעמיד משמעון בבתי כניסיות, ותלמידין ומישנים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקין בתורה.
הכתב והקבלה במדבר כו ... וכן שמעון ולוי לא נטלו חלק בארץ משום קללת יעקב, רק לשמעון אמר אחלקם ביעקב דהיינו
שיטול חלק בתוך שבט אחר, וללוי אמר אפיצם בישראל שלא יטול חלק אפי' תוך שבט אחר רק נפוץ על פני כל אחיו מעט מזה
ומעט מזה.

בראשית ויחי מט,י: לֹא-יָסוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלָיו עַד כִּי-יָבֹא שִׁילָה (כתוב) שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמּוּם:

לֹא-יָסוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא
(=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה בדוד; (ב) משתתחיל היא
תאריך דרך ראשי גלויות אף שאינם מלכים ודרך נשיאי ארץ-ישראל, כפי' רש"י לֹא-יָסוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה – מדוד ואילך, אֵילוֹ רֹאשֵׁי
גלויות שבבבל (ראה סנה' ה,א) שרודים את העם בשבט, שממונים על פי המלכות. וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלָיו – תלמידים, אילו נשיאי ארץ
ישראל.
לֹא-יָסוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן. זקף-קטן בתפקיד של שתיים, מרמז לשתי משמעויות של טעם מרכא
(=מאריך) שבא לפני זקף-קטן. (א) מרמז כאן שמלכות מיהודה לא תתחיל מיד אלא מאריך עד זמן תחילתה; (ב) משתתחיל היא תאריך
ללא גבול כפי' רמב"ן ... ואמר לֹא-יָסוּר – לרמוז כי ימלוך שבט אחר על ישראל, אבל מעת שיחל להיות ליהודה שבט מלכות, לֹא-
יָסוּר ממנו אל שבט אחר;